

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

Ερευνητικό κείμενο για το

Ετος ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

2025

Δανάη Κολτσίδα

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ
2021 – 2027

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

- Η Λάρισα αναδείχθηκε “**Εθνική Πρωτεύουσα Νεολαίας**” για το 2025.
- Επίσης είναι μία από τις μεγαλύτερες πόλεις της χώρας, με ενδιαφέροντα οικονομικά και κοινωνικά χαρακτηριστικά, που την καθιστούν χρήσιμο case study ανεξαρτήτως συγκυρίας.

Και γιατί μια έρευνα για τη Λάρισα;

Γιατί μια έρευνα για τη νεολαία;

- Η νεολαία διαμορφωτική δύναμη της κάθε εποχής
- Πεδία **διαφοροποίησης**:
 - Πολιτισμικά χαρακτηριστικά
 - Πολιτικά, αξιακά χαρακτηριστικά
 - Οικονομική και εργασιακή συμπεριφορά
- Ερευνητικό ενδιαφέρον – Πλειάδα εθνικών και διεθνών ερευνών - Ανανέωση του ενδιαφέροντος από τη δεκαετία του 2010 και μετά
- Απόπειρα κατανόησης των **Millennials** (1981-1996) και της **GenZ** (1997-2012) και των διαφορών τους με τις προηγούμενες γενιές.

Νεολαία & επιχειρηματικότητα:
έννοιες & **χαρακτηριστικά**

Η επιχειρηματικότητα στην Ελλάδα

	Ποσοστό συνολικού αριθμού μονάδων		Ποσοστό συνολικού αριθμού απασχολούμενων		Ποσοστό συνολικής προστιθέμενης αξίας	
	ΕΕ	Ελλάδα	ΕΕ	Ελλάδα	ΕΕ	Ελλάδα
Ορυχεία κ.λπ.	0,05	0,06	0,23	0,17	0,45	0,21
Μεταποίηση	6,67	6,26	18,72	11,04	25,56	23,14
Ενέργεια κ.λπ.	0,58	1,33	0,86	0,89	8,66	9,32
Νερό, απόβλητα κ.λπ.	0,25	0,22	0,99	0,48	0,83	0,49
Κατασκευές	12,13	7,70	8,63	5,01	5,62	3,64
Εμπόριο, επισκευές οχημάτων	18,12	24,61	18,59	23,92	29,23	35,90
Μεταφορά & αποθήκευση	4,40	7,00	6,47	5,13	4,95	4,73
Καταλύματα & εστίαση	6,07	11,96	6,79	20,65	1,73	4,59
Πληροφορία & επικοινωνία	4,32	2,57	4,48	3,12	4,34	2,99
Χρηματοπιστωτικές & ασφαλιστικές δραστηριότητες	2,69	1,76	3,09	2,11	6,24	4,33
Διαχείριση ακίνητης περιουσίας	4,84	1,55	1,68	0,79	1,46	0,79
Επαγγελματικές, επιστημονικές & τεχνικές δραστηριότητες	15,62	17,04	7,52	8,11	4,20	3,45
Διοικητικές και υποστηρικτικές υπηρεσίες	5,67	2,79	8,73	4,97	2,93	2,18
Εκπαίδευση	2,91	2,48	1,54	4,39	0,31	0,37
Ανθρώπινη υγεία & κοινωνική εργασία	7,26	6,87	8,30	5,04	2,38	1,36
Τέχνη, διασκέδαση και ψυχαγωγία	2,96	2,03	1,39	1,93	0,73	2,20
Επισκευή υπολογιστών και προσωπικών και οικιακών αγαθών	0,61	0,74	0,21	0,32	0,06	0,09
Άλλες προσωπικές υπηρεσίες	4,85	3,01	1,78	1,95	0,30	0,25

- Δομικά διαρθρωτικά χαρακτηριστικά και επίδραση των επάλληλων κρίσεων
- Πορεία το 2024: Άνοδος σε επίπεδο κύκλου εργασιών και απασχόλησης, υπέρ των μεγαλύτερων και σε βάρος των micro επιχειρήσεων, καθώς και σε αριθμό μονάδων (ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, 2025).
- Ιδιαίτερη σημασία της αυτοαπασχόλησης, και ιδίως των αυτοαπασχολούμενων χωρίς προσωπικό και κυριαρχία των ΜμΕ:
 - η Ελλάδα είναι μεταξύ των χωρών με τη μεγαλύτερη πυκνότητα ΜμΕ κατά κεφαλήν
 - η Ελλάδα βρίσκεται στην 1η θέση πανευρωπαϊκά ως προς την απασχόληση στις ΜμΕ (European Commission, 2025).
- Ακόμα μεγαλύτερη η σχετική βαρύτητα των micro επιχειρήσεων (με 0-9 εργαζόμενους/ες) σε σύγκριση με την ΕΕ
- Βαρύτητα των επιμέρους κλάδων στα συνολικά μεγέθη της ελληνικής επιχειρηματικότητας: συγκριτικά με την ΕΕ μειωμένη η βαρύτητα της μεταποίησης και των κατασκευών, αυξημένη η βαρύτητα του εμπορίου και της φιλοξενίας/εστίασης.

Millenials (γενν. 1981-1996)	GenZ (γενν. 1997-2012)
Digital adopters	Digital natives
Η γενιά της οικονομικής κρίσης	Η γενιά της πολυκρίσης
Διαθεματικότητα: θέματα εθνοτικής καταγωγής, σεξουαλικότητας, κουλτούρας και τάξης/ανισότητας	<ul style="list-style-type: none">• Ποικιλομορφία και μεγαλύτερη μαχητικότητα υπέρ των πολλαπλών ταυτοτήτων• Ισχυρή εξατομίκευση με όρους προσωπικής έκφρασης• Σημασία του ανήκειν σε μια συμπεριληπτική και υποστηρικτική κοινότητα.
Κλιματική αλλαγή και κοινωνική δικαιοσύνη	

Παράγοντες διαφοροποίησης

- Ηλικία - Φάση στον κύκλο της ζωής
 - Σπουδές, είσοδος στην αγορά εργασίας, δημιουργία οικογένειας κ.λπ.
 - Διαφορετικές ανάγκες, ενδιαφέροντα, προτεραιότητες και προβλήματα
- Ιστορική γενιά
 - Κοινά βιώματα
 - Κοινή συλλογική μνήμη και ταυτότητα
 - Κοινές αξίες, συνήθειες κ.λπ.

1

Ανεργία

- 2013: Η κορύφωση του προβλήματος, με την Ελλάδα αρνητική πρωταθλήτρια στην ΕΕ
- Αν και σε χαμηλότερα επίπεδα, η νεανική ανεργία, όπως και το ποσοστό των NEETs παραμένει σημαντικό πρόβλημα στην ΕΕ και στην Ελλάδα.

2

Επισφάλεια

- Ανασφάλεια για τη δυνατότητά τους να ανταπεξέλθουν στα έξοδά τους
 - Φόβος απώλειας της θέσης εργασίας ή της επιχείρησής τους στο άμεσο μέλλον
 - Μη οικειοθελής προσωρινή ή ορισμένου χρόνου απασχόληση
- ΑΛΛΑ ΚΑΙ: Στρατηγικές επιβίωσης (παραμονή στην γονική εστία, φυγή στο εξωτερικό, μη ανάληψη μακροπρόθεσμων υποχρεώσεων κ.λπ.)

3

Μισθοί και επίπεδο διαβίωσης

- Στασιμότητα ή/και αργή αύξηση μισθών σε συνδυασμό με πληθωριστικές πιέσεις - Μείωση των πραγματικών αποδοχών
- “Εργαζόμενοι φτωχοί”
- Οι νέοι και οι νέες οι ισχυρότερα πληττόμενοι/ες από το χαμηλό επίπεδο των μισθών

4

Αντιλήψεις και στάσεις

- Εργασιακές και οικονομικές επιλογές (και) με ποιοτικά και ηθικά κριτήρια: ποιότητα ζωής και εξισορρόπηση επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, αναγνώριση, περιεχόμενο της εργασίας, προσωπική ανάπτυξη και κοινωνικές ή περιβαλλοντικές παράμετροι - Διαφοροποίηση της Ελλάδας ως προς τον ρόλο των εισοδήματων & της σταθερότητας
- Χαμηλότερη ηθική/συναισθηματική προσκόλληση στην εργασία και μεγαλύτερη εργασιακή κινητικότητα.
- Συγκρατημένα αισιόδοξοι για την τεχνολογία και το μέλλον της εργασίας

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

Νεανική επιχειρηματικότητα...

Το θέλουν πολλοί/ές...

το 39% των νέων (18-30 ετών) θα προτιμούσαν να είναι αυτοαπασχολούμενοι αντί μισθωτοί

...το πραγματοποιούν λίγοι/ες

το 9% των νέων (18-30 ετών) είτε έχουν ήδη είτε εργάζονται για τη δημιουργία μίας νέας επιχείρησης

Ελλάδα: 55% των νέων θα προτιμούσαν να είναι αυτοαπασχολούμενοι

- Κακές συνθήκες στην αγορά εργασίας, Εκδοχές επιχειρηματικότητας ανάγκης

Βασικά στοιχεία νεανικής επιχειρηματικότητας στην Ελλάδα (IOBE, 2023)

- Σχεδόν το **50%** των επιχειρηματιών αρχικών σταδίων το 2021 ανήκε στην ηλικιακή κατηγορία των 18-34 ετών (έναντι 61,3 % το 2020).
- Η μέση ηλικία του επιχειρηματία αρχικών σταδίων κινείται διαχρονικά στα **36 έτη**.

Κυριότεροι λόγοι:

- Να είσαι “αφεντικό του εαυτού σου”
- Ελευθερία επιλογής του χρόνου και του τόπου της εργασίας σου
- Προσωπική εκπλήρωση/δημιουργικότητα
- Καλύτερες εισοδηματικές προοπτικές - Μεγαλύτερη βαρύτητα στην Ελλάδα

Κυριότερα εμπόδια:

- Μη πρόσβαση σε χρηματοδότηση
- Οικονομικό ρίσκο - Φόβος αποτυχίας
- Απουσία δικτύωσης
- Έλλειψη επαγγελματικής εμπειρίας
- Έλλειψη επιχειρηματικών δεξιοτήτων
- Γραφειοκρατικά/διοικητικά εμπόδια
- Μη ευνοϊκό οικονομικό κλίμα - Ειδικά σημαντικό για τους νέους/ες στην Ελλάδα

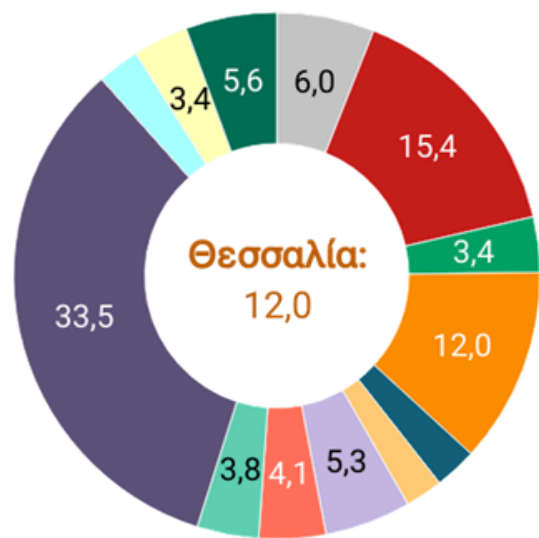

Η Λάρισα & η Θεσσαλία
μέσα από αριθμούς

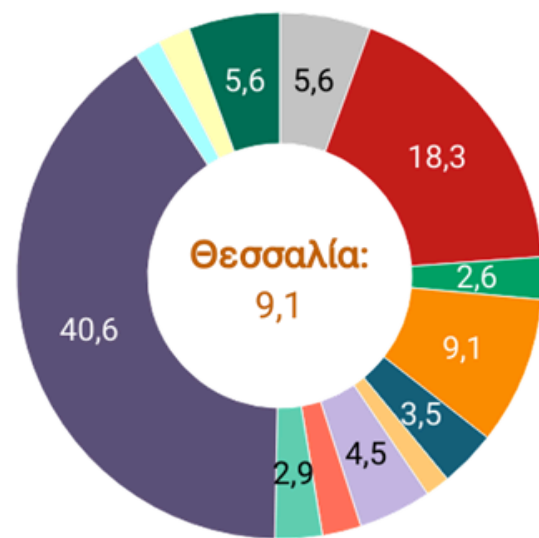
Βασικά κοινωνικο-δημογραφικά δεδομένα

- Η Θεσσαλία, και πολύ περισσότερο η Π.Ε. Λάρισας είναι από τις μεγαλύτερες περιοχές της ελληνικής περιφέρειας, ενώ διαθέτει και σημαντικό μέρος των **καλλιεργούμενων εκτάσεων της χώρας**.
- Σε αντίθεση με την υπόλοιπη Θεσσαλία, που είναι αρκετά πιο γερασμένη, η Λάρισα βρίσκεται αρκετά κοντά στον εθνικό μέσο όρο ως προς την ηλικιακή σύνθεση του πληθυσμού της (μ.ό. 46,8 έτη).
- Η Θεσσαλία -κυρίως λόγω της ηλικιακής της σύνθεσης- βρίσκεται επίσης κοντά στον εθνικό μέσο όρο ως προς το εκπαιδευτικό επίπεδο του πληθυσμού, με εξαίρεση την υπερεκπροσώπηση των αποφοίτων δημοτικού, σε βάρος των άλλων ανώτερων εκπαιδευτικών κατηγοριών, κάτι ωστόσο που βελτιώνεται στις νεότερες ηλικίες.

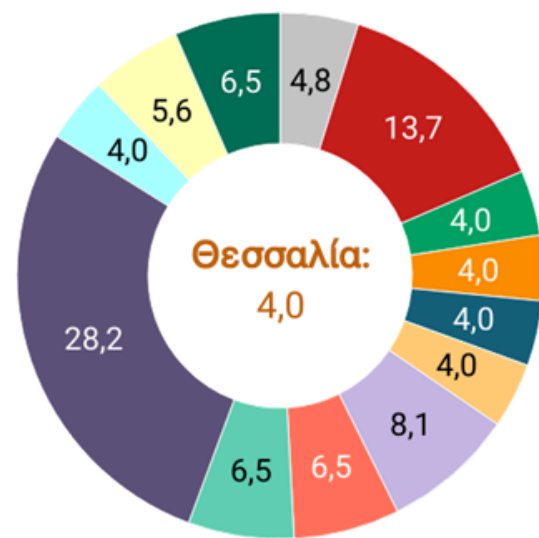
■ Ανατολική Μακεδονία & Θράκη ■ Κεντρική Μακεδονία ■ Δυτική Μακεδονία ■ Θεσσαλία ■ Ήπειρος ■ Ιόνια Νησιά ■ Δυτική Ελλάδα ■ Στερεά Ελλάδα ■ Πελοπόννησος ■ Αττική ■ Βόρειο Αιγαίο ■ Νότιο Αιγαίο ■ Κρήτη

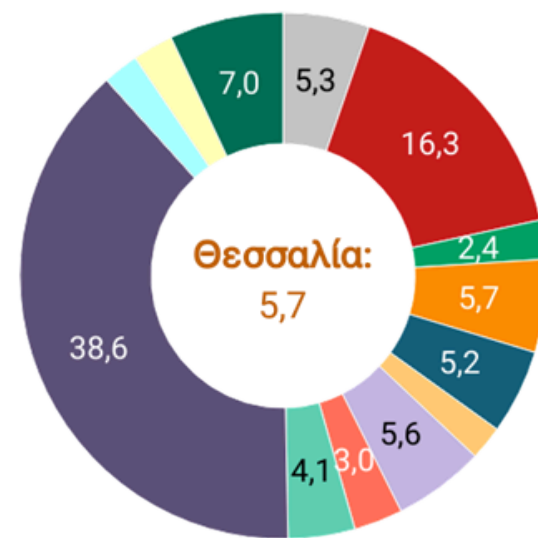
Θεραπευτήρια (% επί του συνόλου της χώρας)

Αριθμός κλινών κλειστής νοσηλείας (% επί του συνόλου της χώρας)

Εκ των οποίων: Νοσοκομεία (ΝΠΔΔ) (% επί του συνόλου της χώρας)

Εκ των οποίων: Αριθμός κλινών κλειστής νοσηλείας (ΝΠΔΔ) (% επί του συνόλου της χώρας)

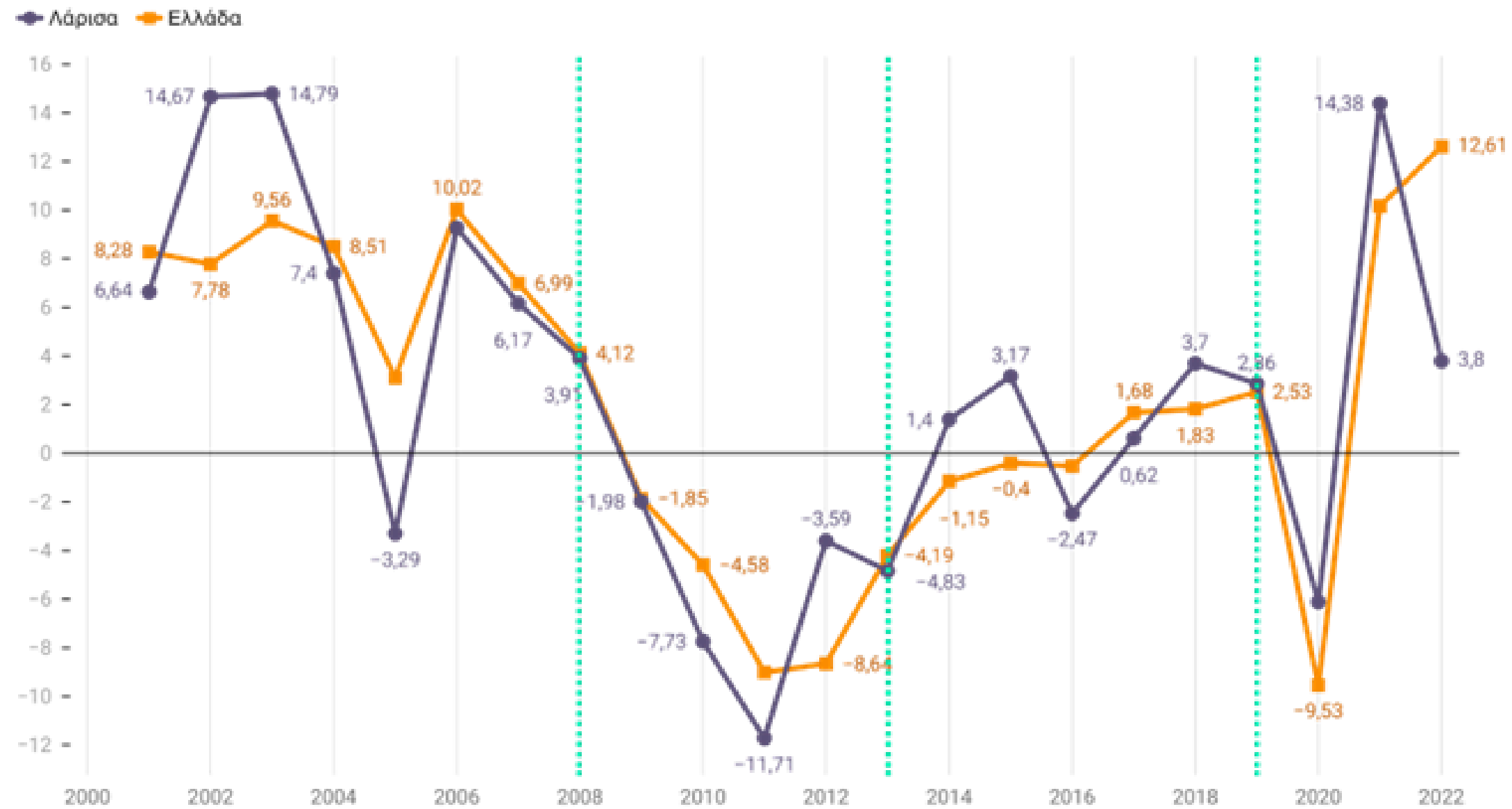

Αντίθετα, η Θεσσαλία υπερτερεί σημαντικά σε υπηρεσίες υγείας (κλίνες-θεραπευτήρια), κυρίως λόγω της ανάπτυξης του ιδιωτικού τομέα.

- Η Λάρισα είναι μια από τις οικονομικά ισχυρότερες περιοχές της Ελλάδας (η 10η κατά σειρά περιφερειακή ενότητα ως προς το μέγεθος του ΑΕΠ της, μετά τις επτά περιφερειακές ενότητες της Αττικής, τη Θεσσαλονίκη και το Ηράκλειο).
- Επίσης είναι μία από εκείνες που επηρεάστηκαν λιγότερο έντονα από την κρίση της προηγούμενης δεκαετίας, κυρίως λόγω της διαφοροποιημένης βάσης της οικονομίας της, όπως προκύπτει και από την Ακαθάριστη Προστιθέμενη Αξία των επιμέρους κλάδων.
- Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, ειδικά μετά την κρίση, να αυξηθεί το χάσμα ανάμεσα στην Π.Ε. Λάρισας και τις υπόλοιπες περιοχές της Θεσσαλίας.
- Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι οι κρίσεις της νέας περιόδου, και ιδίως η κλιματική κρίση και οι φυσικές καταστροφές που αυτή συνεπάγεται, δεν είναι σίγουρο ότι θα αφήσουν εξίσου ανεπηρέαστη την τοπική οικονομία της Λάρισας, όπως προκύπτει και από την προφανή επιβράδυνση της ανάπτυξής της κατά την περίοδο της ανάκαμψης.

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

Ετήσια ποσοστιαία μεταβολή του ΑΕΠ (τρέχουσες τιμές) της Π.Ε.
Λάρισας σε σύγκριση με το εθνικό ΑΕΠ (2001-2022)

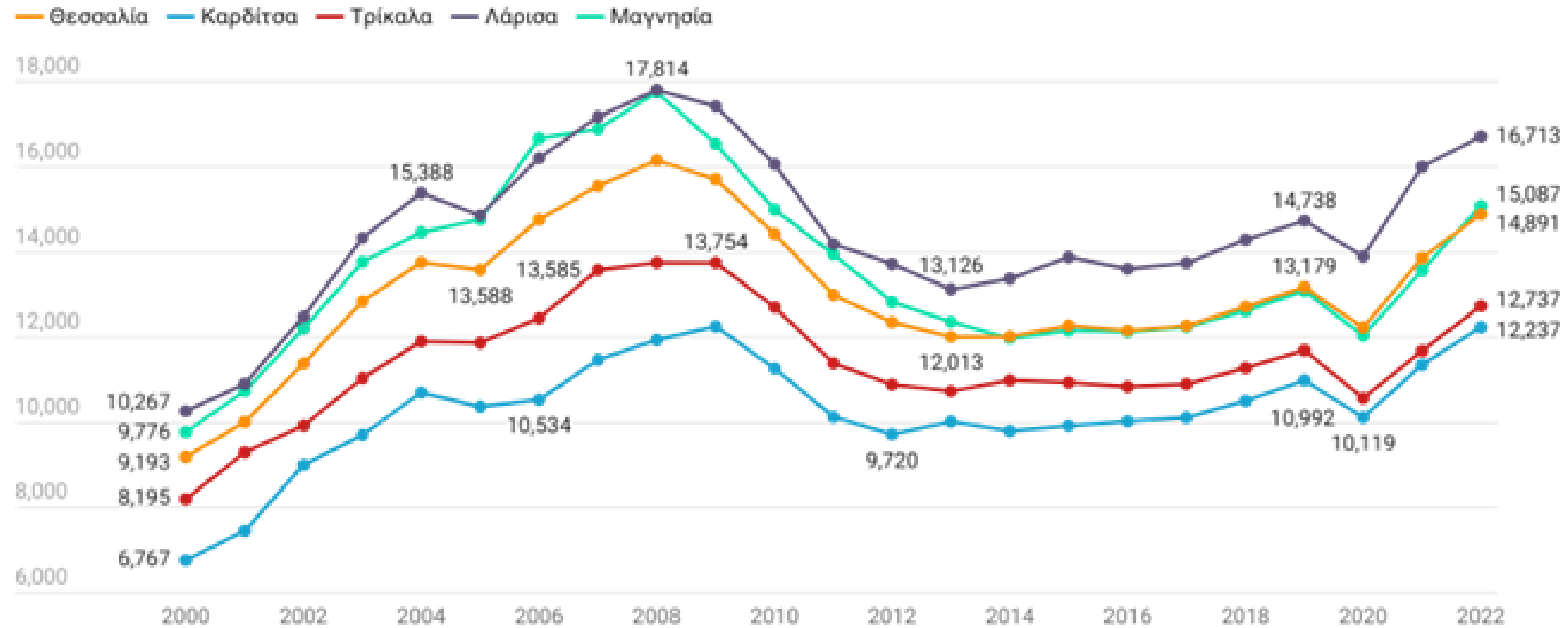

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Το ΑΕΠ της Λάρισας υπό συγκριτική οπτική

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

Κατά κεφαλήν ΑΕΠ της Περιφέρειας Θεσσαλίας και των Περιφερειακών Ενοτήτων Καρδίτσας, Λάρισας, Μαγνησίας και Τρικάλων (2000-2022)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Το ΑΕΠ της Λάρισας υπό συγκριτική οπτική

- Η Π.Ε. Λάρισας διαδραματίζει έναν σημαντικό ρόλο στη συνολική εθνική επιχειρηματική δραστηριότητα, κάτι αναμενόμενο εξάλλου, καθώς είναι και από τις μεγαλύτερες Περιφερειακές Ενότητες της χώρας από πλευράς έκτασης και πληθυσμού. Ωστόσο, συγκριτικά, η βαρύτητά της εμφανίζεται μειωμένη: ενώ στη Λάρισα κατοικεί το 6,5% του πληθυσμού, σε αυτή δραστηριοποιείται το 3,17% των επιχειρηματικών μονάδων.
- Επιπλέον, οι επιχειρήσεις της Λάρισας είναι συγκριτικά μικρότερες: ενώ ως αριθμός αντιπροσωπεύουν το 3,17% των επιχειρήσεων της χώρας, τόσο ο κύκλος εργασιών τους όσο και η απασχόληση σε αυτές είναι μικρότερα (1,43% και 1,99% αντίστοιχα).
- Οι κλάδοι με αυξημένη σχετική βαρύτητα στην τοπική οικονομία της Π.Ε. Λάρισας είναι ο κλάδος της Γεωργίας, Δασοκομίας και Αλιείας (Α), αλλά και το Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο και την Επισκευή Οχημάτων (Ζ), καθώς και μετά τη Μεταποίηση (Γ).
- Σε σχέση με τη διάρθρωση της επιχειρηματικότητας στη Λάρισα, υπάρχει κυριαρχία των micro επιχειρήσεων και ιδίως της αυτοαπασχόλησης χωρίς προσωπικό, τόσο με όρους αριθμού μονάδων όσο και με όρους απασχόλησης.

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

Αριθμός μονάδων, κύκλος εργασιών & απασχόληση ανά μονοψήφιο κλάδο οικονομικής δραστηριότητας (NACE rev. 2) στην Π.Ε. Λάρισας (2022)

	Νομικές Μονάδες (N)	% του συνόλου της ΠΕ Λάρισας	Κύκλος εργασιών (χιλ. ευρώ)	% του συνόλου της ΠΕ Λάρισας	Απασχολούμενοι (N)	% του συνόλου της ΠΕ Λάρισας
A	26 266	56,1	933 360	14,7	14 682	16
B	16	0	23 459	0,4	162	0,2
Γ	1 608	3,4	1 863 892	29,4	10 486	11,4
Δ	498	1,1	67 885	1,1	378	0,4
E	39	0,1	34 506	0,5	464	0,5
ΣΤ	1 531	3,3	262 597	4,1	3 887	4,2
Z	5 630	12	2 205 411	34,8	13 760	15
H	1 236	2,6	265 394	4,2	3 162	3,4
Θ	1 962	4,2	145 302	2,3	9 583	10,4
I	325	0,7	21 696	0,3	649	0,7
K	304	0,6	19 538	0,3	470	0,5
Λ	172	0,4	15 396	0,2	371	0,4
M	3 445	7,4	188 585	3	5 226	5,7
N	311	0,7	56 814	0,9	1 919	2,1
Ξ	17	0	855	0	6 758	7,4
O	545	1,2	28 619	0,5	7 952	8,7
Π	1 574	3,4	164 278	2,6	8 679	9,4
P	392	0,8	15 304	0,2	1 263	1,4
Σ	938	2	31 391	0,5	2 033	2,2

Αυξημένη συγκριτικά βαρύτητα :

- Της Γεωργίας, δασοκομίας και αλιείας (Α).
- Της Μεταποίησης (Γ).
- Της Υγείας και Κοινωνικής Μέριμνας (Π), ιδίως ως προς τον κύκλο εργασιών και την απασχόληση.

Κλαδική διάρθρωση της οικονομίας της Λάρισας

A. Γεωργία, δασοκομία & αλιεία, B. Ορυχεία & λατομεία, Γ. Μεταποίηση, Δ. Παροχή ηλεκτρικού ρεύματος, φυσικού αερίου, ατμού & κλιματισμού, E. Παροχή νερού, επεξεργασία λυμάτων, διαχείριση αποβλήτων & δραστηριότητες εξυγίανσης, ΣΤ. Κατασκευές, Ζ. Χονδρικό & λιανικό εμπόριο, επισκευή μηχανοκίνητων οχημάτων & μοτοσυκλετών, Η. Μεταφορά & αποθήκευση, Θ. Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος & υπηρεσιών εστίασης, I. Ενημέρωση & επικοινωνία, K. Χρηματοπιστωτικές & ασφαλιστικές δραστηριότητες, Λ. Διαχείριση ακίνητης περιουσίας, M. Επαγγελματικές, επιστημονικές & τεχνικές δραστηριότητες, N. Διοικητικές & υποστηρικτικές δραστηριότητες, Ξ. Δημόσια διοίκηση & άμυνα, υποχρεωτική κοινωνική ασφάλιση, O. Εκπαίδευση, Π. Δραστηριότητες σχετικές με την ανθρώπινη υγεία και την κοινωνική μέριμνα, P. Τέχνες, διασκέδαση & ψυχαγωγία, Σ. Άλλες δραστηριότητες παροχής υπηρεσιών

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

Ανάλυση των μεγεθών των υποκλάδων (τριψήφιος κωδικός) του κλάδου Θ (Δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και υπηρεσιών εστίασης) στην Π.Ε. Λάρισας και πανελλαδικά (2022)

	% μονάδων εντός του κλάδου Θ στην Π.Ε. Λάρισας	% μονάδων εντός του κλάδου Θ πανελλαδικά	% κύκλου εργασιών εντός του κλάδου Θ στην Π.Ε. Λάρισας	% κύκλου εργασιών εντός του κλάδου Θ πανελλαδικά	% απασχολούμενων εντός του κλάδου Θ στην Π.Ε. Λάρισας	% απασχολούμενων εντός του κλάδου Θ πανελλαδικά
Ξενοδοχεία και παρόμοια καταλύματα	1,89%	7,90%	7,16%	40,93%	3,45%	19,59%
Καταλύματα διακοπών και άλλα καταλύματα σύντομης διαμονής	6,68%	20,10%	1,87%	7,45%	1,92%	6,66%
Χώροι κατασκήνωσης, εγκαταστάσεις για οχήματα αναψυχής και ρυμουλκούμενα οχήματα		0,26%		0,53%		0,64%
Άλλα καταλύματα		0,30%		0,11%		0,10%
Δραστηριότητες εστιατορίων και κινητών μονάδων εστίασης	39,04%	36,93%	47,42%	34,62%	37,81%	41,42%
Υπηρεσίες τροφοδοσίας για εκδηλώσεις και άλλες δραστηριότητες υπηρεσιών εστίασης	3,92%	3,46%	2,14%	2,64%	2,21%	2,06%
Δραστηριότητες παροχής ποτών	48,22%	32,31%	41,26%	13,72%	54,54%	29,53%

Ενώ συνολικά η βαρύτητα του κλάδου Θ είναι μικρότερη στην Π.Ε. Λάρισας σε σύγκριση με τα εθνικά δεδομένα, αυτό φαίνεται να οφείλεται κυρίως στην επίδραση του τουρισμού, και κυρίως των ξενοδοχείων και άλλων τουριστικών καταλυμάτων. Αντίστροφα, η σχετική βαρύτητα της εστίασης (κωδ. 561, 562, 563), και ιδιαίτερα των δραστηριοτήτων παροχής ποτών (κωδ. 563), είναι αυξημένη στην Π.Ε. Λάρισας σε σύγκριση με το εθνικό επίπεδο.

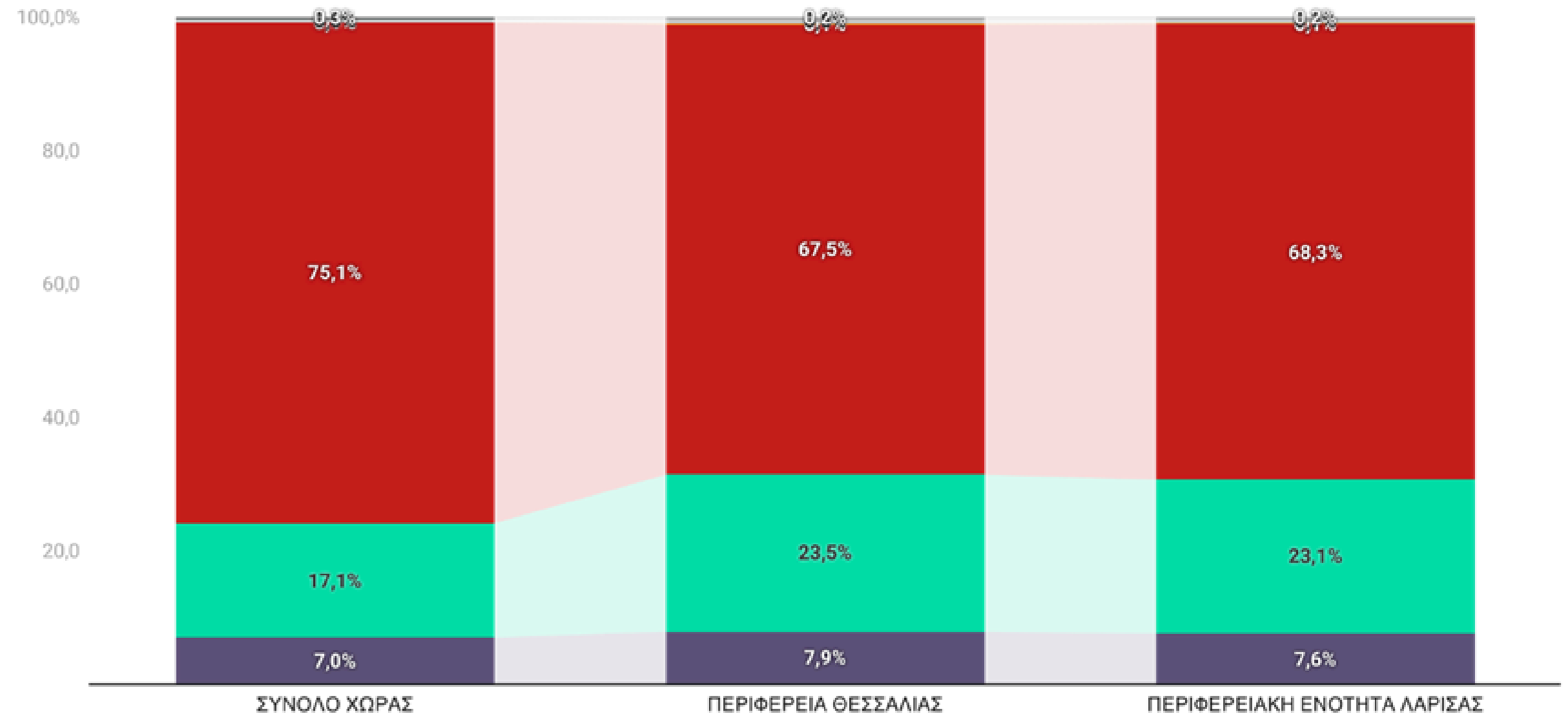
Κλαδική διάρθρωση της οικονομίας της Λάρισας

- Η Θεσσαλία και, συναφώς, η Π.Ε. Λάρισας, χαρακτηρίζεται από χαμηλά ποσοστά ανεργίας, αλλά και υψηλό μερίδιο οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού.
- Ειδικότερα ως προς τους νέους/τις νέες, τα ποσοστά της νεανικής ανεργίας είναι επίσης χαμηλά, αλλά η συμμετοχή τους στη συνολική (χαμηλή) ανεργία της περιοχής είναι συγκριτικά ελαφρώς μεγαλύτερη, ενώ το ποσοστό των NEETs είναι κοντά στον εθνικό μέσο όρο.
- Αναμενόμενη είναι η σχετική βαρύτητα των ειδικευμένων αγροτών στην τοπική απασχόληση, η οποία όμως αφορά περισσότερο τις μεγαλύτερες ηλικίες, ενώ συνολικά η αυτοαπασχόληση έχει συγκριτικά μεγαλύτερη βαρύτητα σε σύγκριση με τη μισθωτή εργασία.

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

- Αυτοαπασχολούμενοι με προσωπικό
- Αυτοαπασχολούμενοι χωρίς προσωπικό
- Μισθωτοί ή ημερομίσθιοι
- Μέλη συνεταιρισμού παραγωγών
- Βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση
- Άλλη περίπτωση

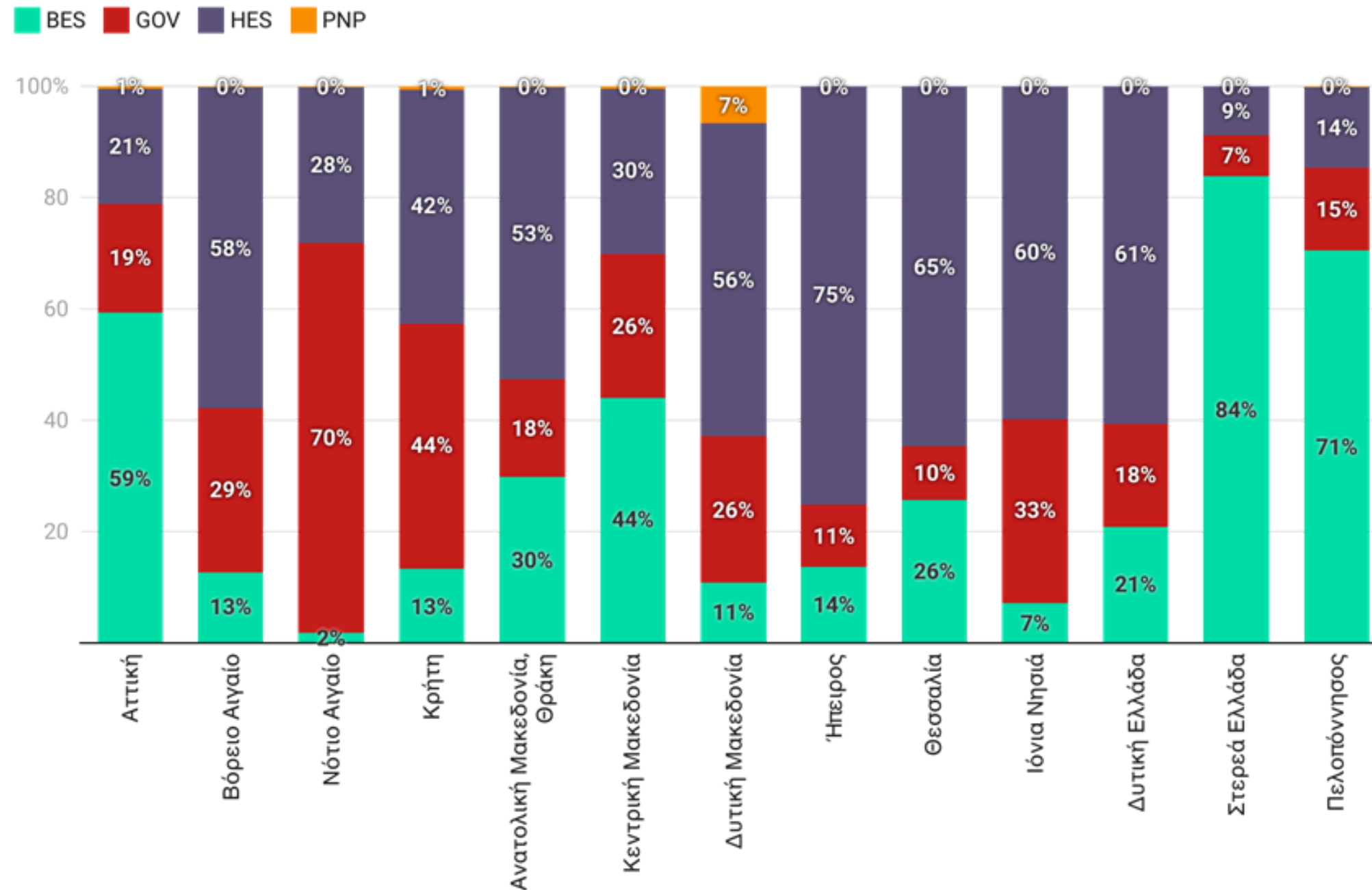
Ποσοστό απασχολούμενων ανά θέση στην εργασία στην Π.Ε. Λάρισας σε σύγκριση με τη Θεσσαλία και την Ελλάδα (Απογραφή 2021)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

Διάρθρωση της απασχόλησης

Ποσοστό δαπανών E&A ανά τομέα εκτέλεσης και ανά περιφέρεια (NUTSII) (2023)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, ίδια επεξεργασία

- Η Θεσσαλία βρίσκεται σε ένα μέσο επίπεδο συνολικής καινοτομίας, κοντά στον εθνικό μέσο όρο για τους επιμέρους δείκτες και, συνήθως, ελαφρώς υπολειπόμενη αυτού.
- Στα ισχυρά της σημεία καταγράφεται η θετική επίδραση του τοπικού Πανεπιστημίου στην Έρευνα & Ανάπτυξη στην περιοχή, ενώ αντίθετα στο πεδίο των επιχειρήσεων υπάρχει ακόμα περιθώριο μεγαλύτερων δαπανών E&A, αλλά και εισαγωγής περισσότερων καινοτομιών, παρά τις προκλήσεις που θέτει η κλαδική διάρθρωση της τοπικής οικονομίας αλλά και η δομή της τοπικής επιχειρηματικότητας.

Η Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης της Περιφέρειας Θεσσαλίας

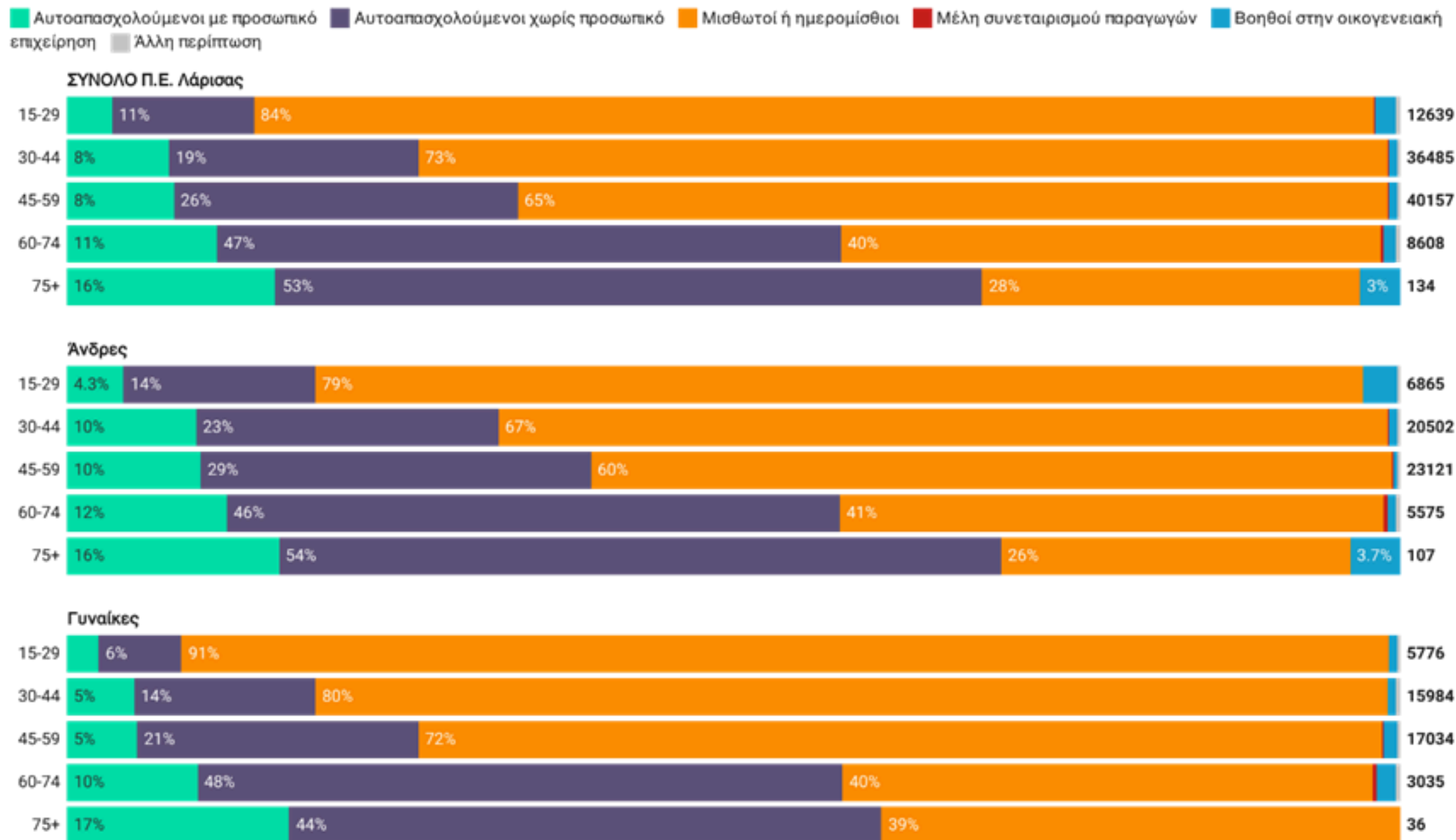
- Η Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης (Research and Innovation Strategy for Smart Specialisation – RIS3) της Περιφέρειας Θεσσαλίας για την προγραμματική περίοδο 2021–2027 αποτελεί το βασικό εργαλείο περιφερειακής πολιτικής καινοτομίας και ανάπτυξης, ευθυγραμμισμένο με το Εθνικό Πλαίσιο RIS3 (Ministry of Development and Investments, 2022) και τους στόχους της Πολιτικής Συνοχής της Ευρωπαϊκής Ένωσης (European Commission, 2022).
- Οι τομείς προτεραιότητας που αναδείχθηκαν μέσα από Διαδικασίες Επιχειρηματικής Ανακάλυψης (Entrepreneurial Discovery Process – EDP) είναι επτά:
 - 1. Αγροδιατροφικό σύμπλεγμα,
 - 2. Μέταλλο και Δομικά Υλικά,
 - 3. Προηγμένες Υπηρεσίες Υγείας,
 - 4. Τουρισμός και Πολιτισμός,
 - 5. Αειφορία, ανθεκτικότητα και πράσινη μετάβαση,
 - 6. Ψηφιακές τεχνολογίες και Industry 4.0 και
 - 7. Υποστήριξη του περιφερειακού οικοσυστήματος καινοτομίας.

Νεανική επιχειρηματικότητα
στη Λάρισα: **Ποσοτικά** δεδομένα

Δομή και χαρακτηριστικά

- Η νεανική επιχειρηματικότητα είναι συγκριτικά μικρότερη από την επιχειρηματικότητα των μεγαλύτερων ηλικιών
- Όπως είναι αναμενόμενο, διαπιστώνεται έμφυλο χάσμα στην επιχειρηματικότητα, το οποίο μάλιστα αφορά περισσότερο τις νεότερες ηλικίες.

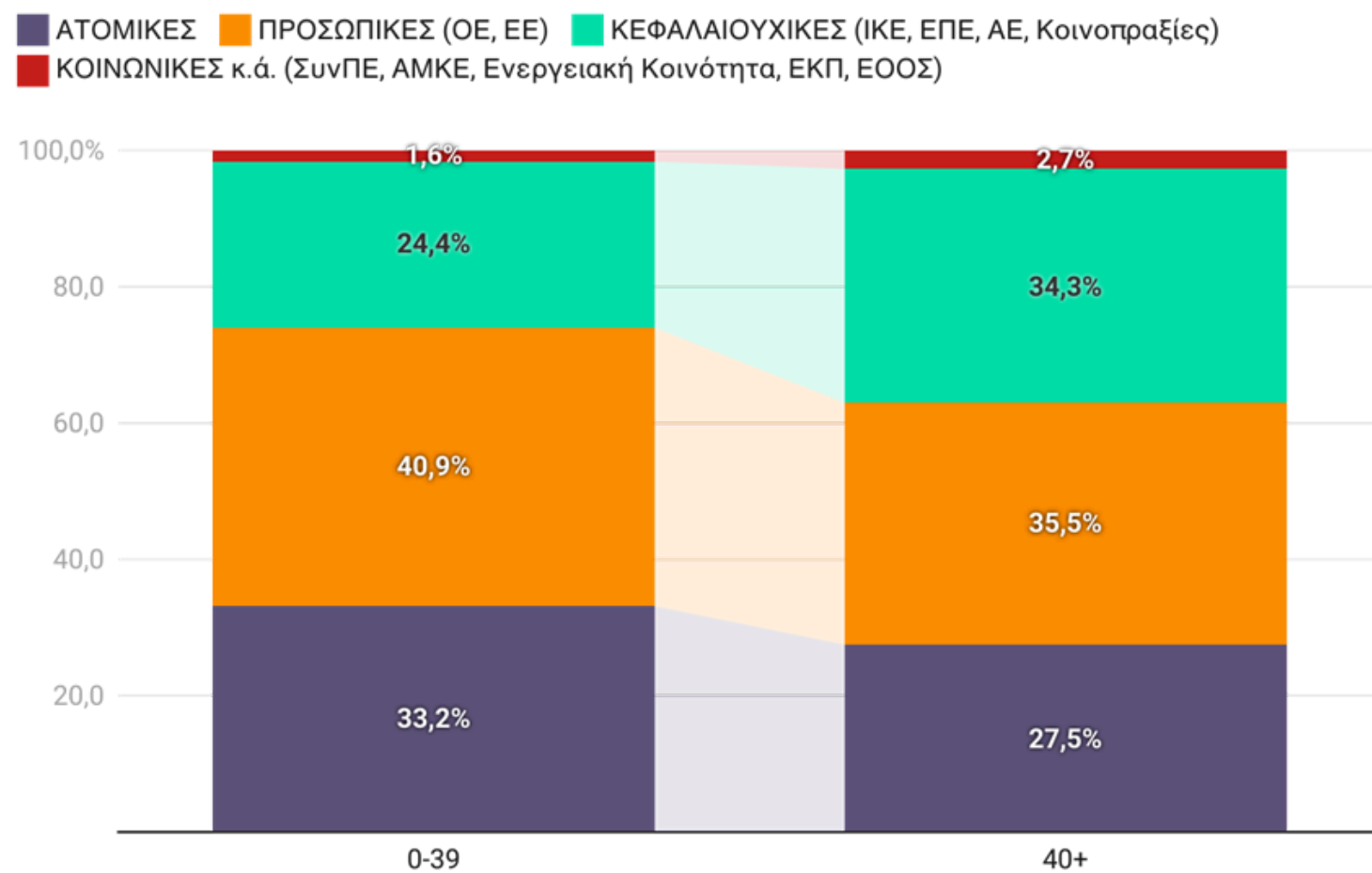
Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

- Από το σύνολο των φυσικών προσώπων που εμπλέκονται σε επιχειρήσεις στην Π.Ε. Λάρισας, μόλις το 2,6% είναι μεταξύ 20 και 24 ετών, το 6,8% μεταξύ 25-29 ετών, ενώ μετά την ηλικία των 30 ετών τα ποσοστά αυτά αυξάνονται σταθερά, με την ηλικιακή κατηγορία 40-44 ετών να αποτελεί την πολυπληθέστερη (16,9%).
- Το έμφυλο χάσμα επιβεβαιώνεται και στην ειδική κατηγορία επιχειρήσεων που εγγράφονται στο ΓΕΜΗ, αφορά ωστόσο κυρίως τις μεγαλύτερες ηλικίες.
- Οι νεότερες ηλικίες δραστηριοποιούνται συγκριτικά περισσότερο σε «ελαφρύτερες» και διοικητικά/οικονομικά πιο απλές εκδοχές επιχειρηματικότητας (ατομικές επιχειρήσεις, προσωπικές εταιρίες), ενώ σχεδόν απουσιάζουν από τον πυρήνα της «βαριάς» και μεγάλης κλίμακας επιχειρηματικότητας (κεφαλαιουχικές εταιρίες).
- Μια ανάλογη εικόνα προκύπτει και εξετάζοντας τον ρόλο των διαφορετικών ηλικιών εντός των επιχειρήσεων στις οποίες εμπλέκονται. Συγκεκριμένα, οι νεότερες ηλικίες εμπλέκονται στις εγγεγραμμένες στο ΓΕΜΗ επιχειρήσεις είτε ως ιδιοκτήτες (κυρίως ατομικών επιχειρήσεων) είτε ως απλοί εταίροι/μέτοχοι χωρίς διαχειριστικό/εκτελεστικό ρόλο, εικόνα η οποία αντιστρέφεται στις μεγαλύτερες ηλικίες.

Φυσικά πρόσωπα ΓΕΜΗ

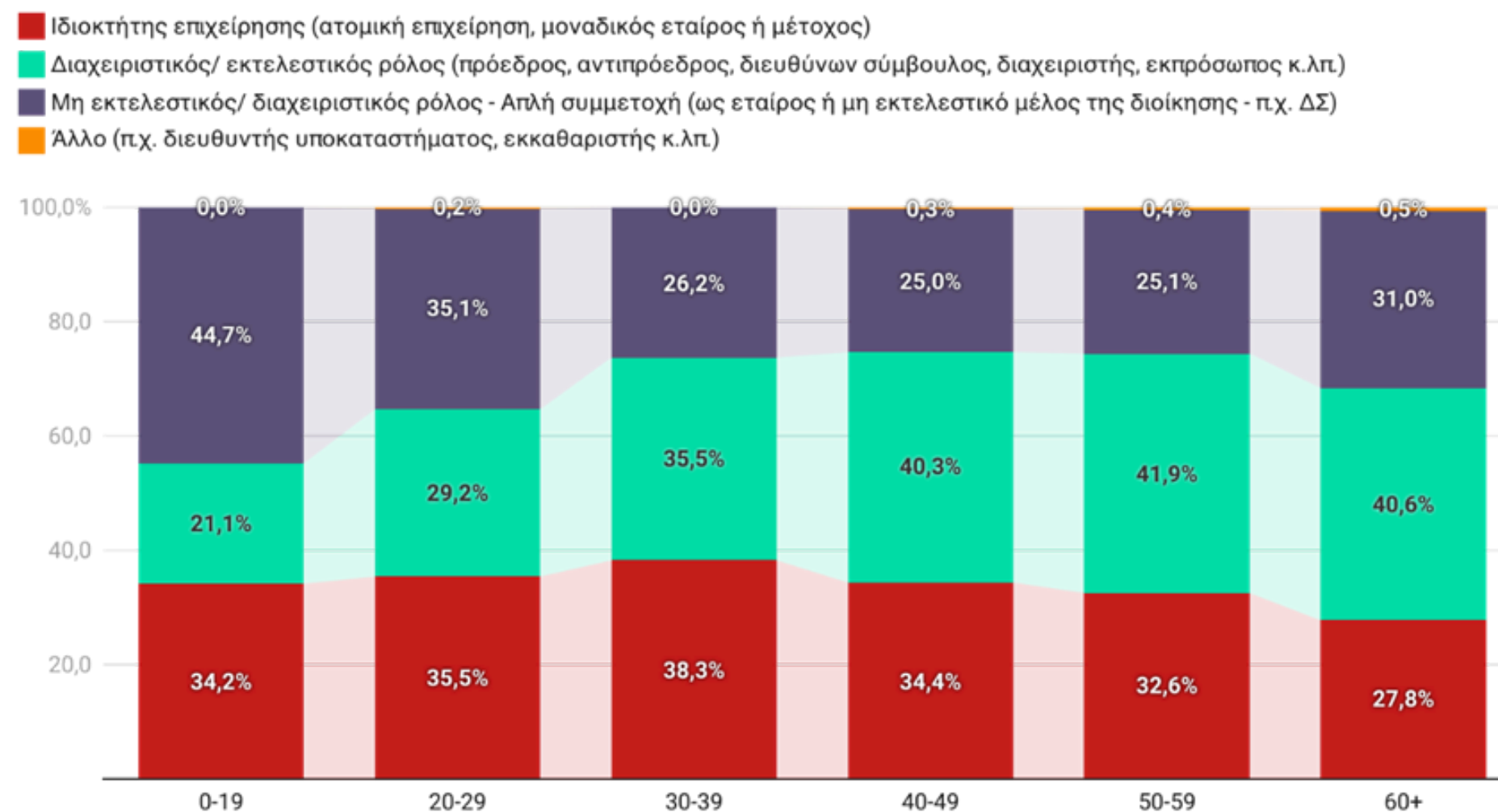
Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

Νομική μορφή εταιρίας ανά μείζονες ηλικιακές κατηγορίες με βάση τους εγγεγραμμένους στο ΓΕΜΗ στην Π.Ε. Λάρισας (Μάιος 2025)

Πηγή: ΓΕΜΗ, μη δημοσιευμένα δεδομένα, ίδια επεξεργασία

Ρόλος στην επιχείρηση ανά ηλικιακή κατηγορία των εγγεγραμμένων στο ΓΕΜΗ στην Π.Ε. Λάρισας (Μάιος 2025)

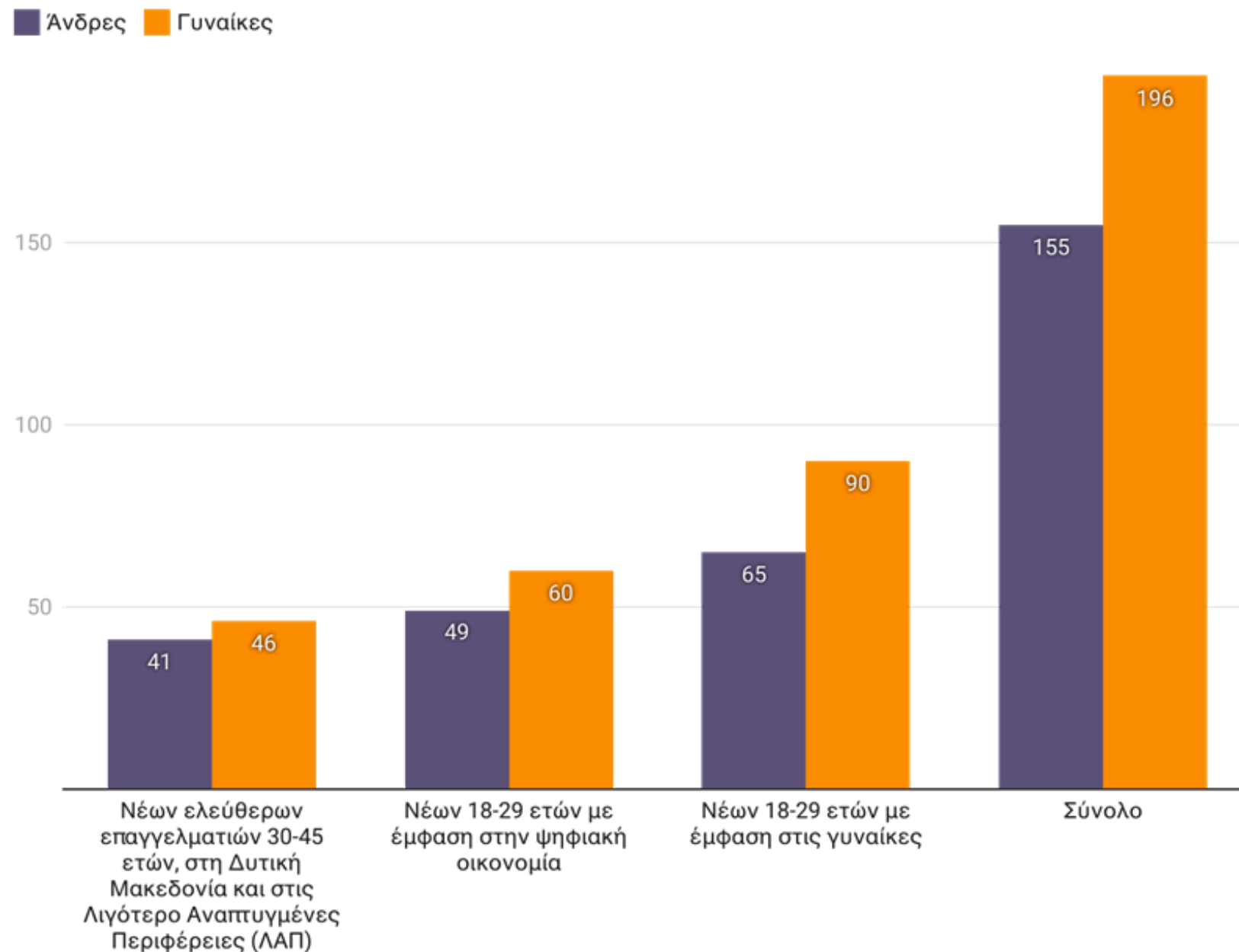

Πηγή: ΓΕΜΗ, μη δημοσιευμένα δεδομένα, ίδια επεξεργασία

Φυσικά πρόσωπα ΓΕΜΗ

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

Προγράμματα νέας & νεανικής επιχειρηματικότητας

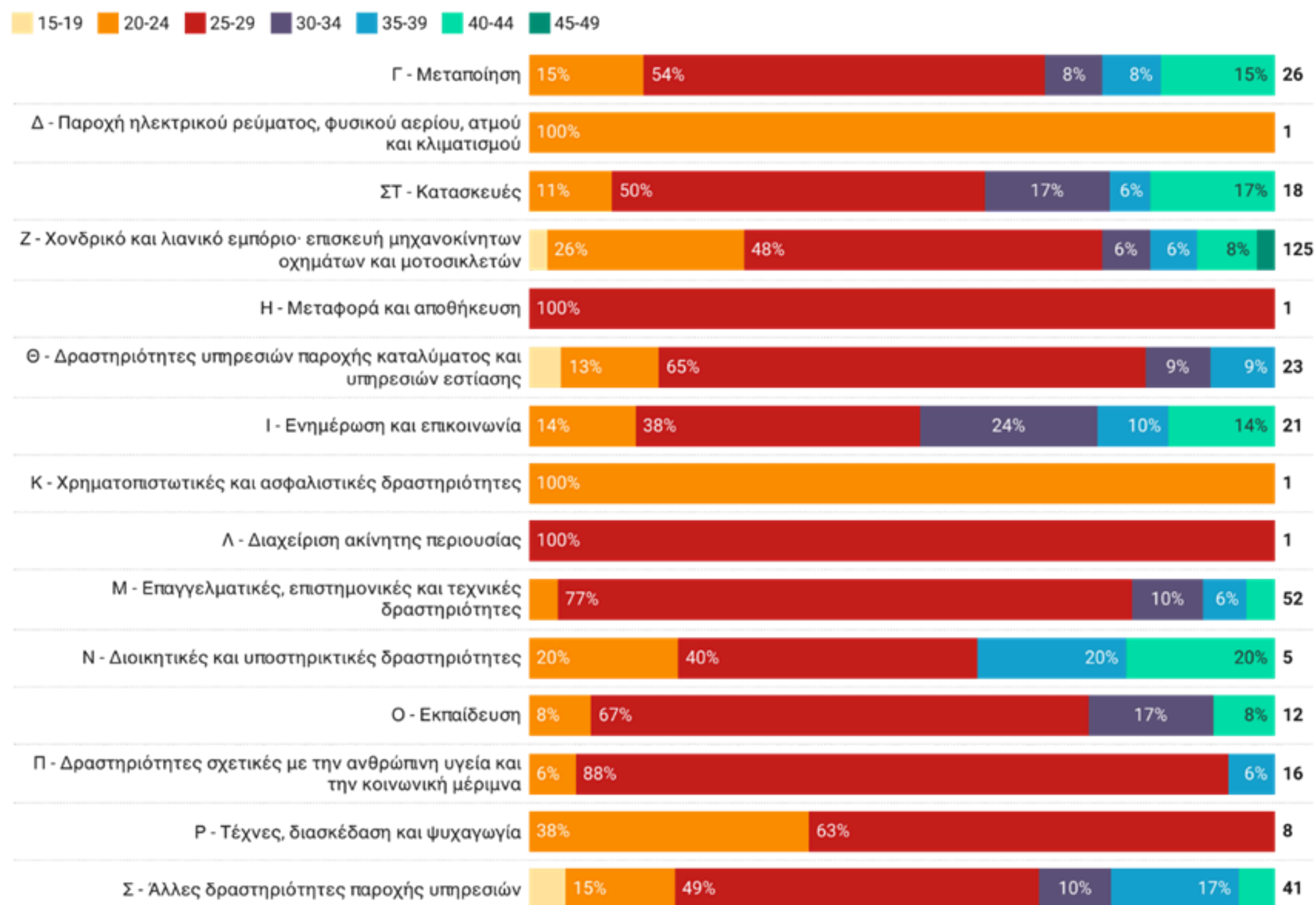
- Το μεγαλύτερο ποσοστό των ωφελούμενων στη Λάρισα αφορούσε το πρόγραμμα «Νέων 18-29 ετών με έμφαση στις γυναίκες» (44%), ενώ στο πρόγραμμα «Νέων ελεύθερων επαγγελματιών 30-45 ετών» εντάχθηκαν συγκριτικά λιγότεροι/ες (25%).
- Οι γυναίκες αποτελούν την πλειοψηφία τόσο συνολικά (55,8%), όσο και στα επιμέρους προγράμματα.
- Στα προγράμματα με στόχευση τις ηλικίες 18-29 ετών, συγκριτικά περισσότεροι ωφελούμενοι ανήκαν στη μεγαλύτερη υπο-ομάδα (25-29 ετών).

Πηγή: ΔΥΠΑ, μη δημοσιευμένα δεδομένα, ίδια επεξεργασία [Τα στοιχεία προέρχονται από την ΔΥΠΑ, ως Φορέα υλοποίησης των ανωτέρω Δράσεων/ Προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται ως εξής: Τα προγράμματα 1) «Νέων ελεύθερων επαγγελματιών 30-45 ετών, στη Δυτική Μακεδονία και στις Λιγότερο Αναπτυγμένες Περιφέρειες (ΛΑΠ)» και 2) «Νέων 18-29 ετών με έμφαση στην ψηφιακή οικονομία» από το Ελληνικό Δημόσιο και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο-Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια βίου Μάθηση 2014 -2020 και το πρόγραμμα 3) «Νέων 18-29 ετών με έμφαση στις γυναίκες» από το Ελληνικό Δημόσιο και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία - ΕΠΑΝΕΚ 2014-2020 (για το ως ανωτέρω 3)].

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

Κλάδος δραστηριότητας (NACE rev. 2) των ωφελούμενων των προγραμμάτων της ΔΥΠΑ στην ΠΕ Λάρισας ανά ηλικιακή κατηγορία (Ιούνιος 2025)

Πηγή: ΔΥΠΑ, μη δημοσιευμένα δεδομένα, ίδια επεξεργασία [Τα στοιχεία προέρχονται από την ΔΥΠΑ, ως Φορέα υλοποίησης των ανωτέρω Δράσεων/ Προγραμμάτων που συγχρηματοδοτούνται ως εξής: Τα προγράμματα 1) «Νέων ελεύθερων επαγγελματιών 30-45 ετών, στη Δυτική Μακεδονία και στις Λιγότερο Αναπτυγμένες Περιφέρειες (ΛΑΠ)» και 2) «Νέων 18-29 ετών με έμφαση στην ψηφιακή οικονομία» από το Ελληνικό Δημόσιο και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο-Πρωτοβουλία για την Απασχόληση των Νέων στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανάπτυξη Ανθρώπινου Δυναμικού, Εκπαίδευση και Δια βίου Μάθηση 2014 -2020 και το πρόγραμμα 3) «Νέων 18-29 ετών με έμφαση στις γυναίκες» από το Ελληνικό Δημόσιο και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος Ανταγωνιστικότητα, Επιχειρηματικότητα και Καινοτομία - ΕΠΑνΕΚ 2014-2020 (για το ως ανωτέρω 3)].

Κλάδοι δραστηριότητας ωφελούμενων ΔΥΠΑ

Η **οπτική** των ενδιαφερομένων: **Φορείς**, εκπρόσωποι της νεολαίας και της επιχειρηματικότητας, **ειδικοί**

Κατάσταση & χαρακτηριστικά της τοπικής οικονομίας

- Σημαντικά συγκριτικά πλεονεκτήματα και τομείς που ανακάμπτουν, όπως η οικοδομική δραστηριότητα/οι κατασκευές και η αγορά ακινήτων, αλλά και κίνδυνοι, καθώς και μία συγκριτικά χειρότερη οικονομική κατάσταση των πολιτών της περιοχής.
- Αυξημένο κόστος ζωής που επιδρά αρνητικά στη ζήτηση, πλήττοντας ιδιαίτερα τις μικρομεσαίες επιχειρήσεις.
- Σημαντικά πλεονεκτήματα της Π.Ε. Λάρισας, όπως η κεντροβαρής θέση της στη Θεσσαλία, η δυναμική του τομέα της αγροδιατροφής, η βιομηχανική περιοχή, η εγγύτητα στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας, τα έργα υποδομής, η σύνδεση με το λιμάνι. Σημαντικό πρόβλημα: η κατάσταση του σιδηρόδρομου.
- Δυναμικοί κλάδοι: η αγροδιατροφή, και κυρίως τα τρόφιμα-ποτά και η κονσερβοποιΐα, η ψηφιακή και η πράσινη οικονομία, ιδίως λόγω των φωτοβολταϊκών, η υγεία.
- Δομή της επιχειρηματικότητας: κυριαρχία της μικρομεσαίας, και ιδίως της πολύ μικρής, επιχειρηματικότητας, καθώς και εκτεταμένη παρουσία οικογενειακών επιχειρήσεων.
- Απασχόληση: αναντιστοιχία μεταξύ των -υψηλών- προσόντων του εργατικού δυναμικού και των κλάδων/δεξιοτήτων που ζητούνται σήμερα από την αγορά, αισθητή μείωση της ανεργίας, αλλά χαμηλά εισοδήματα, υψηλό κόστος ζωής, πολυ-απασχόληση και έλλειψη θέσεων εργασίας σε κλάδους/αντικείμενα υψηλής εξειδίκευσης.

“ Όλα τα χρόνια η Θεσσαλία ακολουθούσε κατά μέσο όρο τους ρυθμούς της εθνικής οικονομίας. Παρόλα αυτά στη Θεσσαλία **κάποια πράγματα εκτιμώ ότι μας πήγαν 20 χρόνια πίσω**. Πρώτον, πολλά δισεκατομμύρια ευρώ **ζημιές** στην τοπική οικονομία που έχουν προκληθεί τόσο από τον Ιανό όσο και από τον Daniel και σε μία συγκεκριμένη περιοχή με τους σεισμούς του Μαρτίου του 2021. [...] Δεύτερον, σημαντικός παράγοντας για την τοπική οικονομία είναι **ο πρωτογενής τομέας**, είναι το 25% της τοπικής οικονομίας, το οποίο όμως πλήττεται πάρα πολύ και όσο περνάνε τα χρόνια δυσχεραίνει η εικόνα, διότι έχουμε το πρόβλημα της λειψυδρίας. [...] Αν δεν δοθεί η δέουσα προσοχή τα χρόνια που έρχονται θα είναι πολύ χειρότερα για την τοπική οικονομία. [...] Επομένως δεν κρατάμε πλέον τους ρυθμούς της Ελλάδας, θα πάμε κάτω από το μέσο. Η εκτίμησή μου είναι ότι θα δεχτούμε μεγάλο πλήγμα. Μπορεί τα νούμερα στη στατιστική να βγαίνουν. Μπορεί να δόθηκαν κάποια λεφτά, αλλά **σε βάθος χρόνου θα δούμε ότι θα επέλθει μία κοιλιά**.* ”

* Συνέντευξη με Νικόλαο Παπαγεωργίου, πρόεδρο ΤΕΕ ΚΔ Θεσσαλίας.

“ Υπάρχει ένα **παράδοξο**. Όταν βγήκαμε εμείς από το πανεπιστήμιο, το 2016-17, το κόστος ζωής ήταν χαμηλότερο και πιο δύσκολα έβρισκες δουλειά. **Τώρα βρίσκεις σχετικά εύκολα δουλειά, αλλά το κόστος ζωής είναι ακριβό**. Αυτό τουλάχιστον στο δικό μου το μυαλό είναι ένα ζήτημα το οποίο προβληματίζει πάρα πολύ τους νέους.* ”

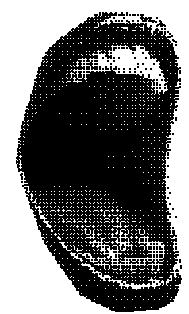
* Συνέντευξη με Αλέξανδρο Τσάτσο, πρόεδρο ΔΣ Νεολαίας Δ. Λαρισαίων.

“ Γενικότερα υπάρχει μία στροφή. Είναι σημαντικό να κατανοήσουμε ότι για τις τωρινές γενιές, το ΙΕΚ, τα ΣΑΕΚ, δεν είναι μία λύση ανάγκης, δεν είναι μία δεύτερη επιλογή, μία κατώτερη επιλογή.* ”

* Συνέντευξη με Λευτέρη Μόσχη, διευθυντή ΙΕΚ Δήμητρα

“ Δεν πείσαμε τα παιδιά μας ότι η οικονομική ευημερία και η κοινωνική καταξίωση μπορούν να έρθουν και μέσα από τα τεχνικά επαγγέλματα.* ”

* Συνέντευξη με Χρήστο Γιακουβή, πρόεδρο Επιμελητηρίου Λάρισας

Οι μάγειρες ήταν οι σούπερ σταρ της εποχής

Πανεπιστημιακές σπουδές vs τεχνική/
επαγγελματική εκπαίδευση

Επιστρέφουν οι νέοι/οι νέες στη Λάρισα;

- Η περίοδος της πανδημίας δημιούργησε την εντύπωση μίας επιστροφής των νέων είτε από το εξωτερικό είτε από τα μεγάλα αστικά κέντρα (Αθήνα-Θεσσαλονίκη) προς την περιφέρεια, η οποία ωστόσο δεν επιβεβαιώνεται -τουλάχιστον όχι πλήρως- από τους συμμετέχοντες και τις συμμετέχουσες στην έρευνα.
- Ωστόσο, η τάση αυτή εξαρτάται σε πολύ μεγάλο βαθμό από τον κλάδο, ακόμα και εντός συγγενών επαγγελμάτων (π.χ. διαφοροποιήσεις μεταξύ δικηγόρων αφ' ενός και γιατρών/μηχανικών αφ' ετέρου).

Μισθωτός vs αυτοαπασχολούμενος

Μισθωτοί

Αυτοαπασχολούμενοι

Μεγαλύτερη ασφάλεια,
σταθερός μισθός,
σταθερό ωράριο

Push + Pull κίνητρα:

- Επιχειρηματικότητα ανάγκης λόγω της κατάστασης της αγοράς εργασίας
- Καλύτερες οικονομικές απολαβές, αυτονομία, δημιουργικότητα, δυνατότητα να κάνεις κάτι “δικό σου”

Μικρότερες απολαβές

Ανασφάλεια, ευθύνη/
απαιτήσεις ύψος αρχικής
επένδυσης

- Μεταξύ των δύο επιλογών δεν φαίνεται να υπάρχουν αδιαπέραστα τείχη, αλλά μία κατάσταση μετάβασης από το ένα καθεστώς στο άλλο.
- Συνηθέστερη πορεία είναι να ξεκινήσουν την επαγγελματική τους δραστηριότητα ως μισθωτοί ανεξάρτητα αν στην πορεία μεταβούν στον επιχειρηματικό κλάδο.
- Βασικοί λόγοι: έλλειψη επαγγελματικής εμπειρίας και αυτοπεποίθησης, έλλειψη οικονομικού κεφαλαίου.

Εμπόδια στη νεανική επιχειρηματικότητα

Ιδιωτική	Δημόσια	Άλλες επιλογές
<p>Τραπεζικός δανεισμός:</p> <ul style="list-style-type: none">• Δυσκολίες πρόσβασης• Υπέρμετρες εξασφαλίσεις• Δανειοδότηση των ήδη εύρωστων	<p>Προγράμματα ΔΥΠΑ:</p> <ul style="list-style-type: none">• Μεγάλο ενδιαφέρον• Εύκολη διαδικασία και λίγες προϋποθέσεις• Παροχή ρευστότητας• Κατάλληλα μόνο για επιχειρήσεις παροχής υπηρεσιών	<p>Εναλλακτική ιδιωτική χρηματοδότηση:</p> <ul style="list-style-type: none">• VCs, Business Angels εμφανίζονται σταδιακά• Hackathons
<p>Εναλλακτική επιλογή:</p> <ul style="list-style-type: none">• Συνεταιριστικές τράπεζες - Κόστος;• Προγράμματα μικροπιστώσεων (π.χ. ΤΜΕΔΕ)	<p>Άλλες δημόσιες ή κοινοτικές χρηματοδοτήσεις (π.χ. Αναπτυξιακός Νόμος)</p>	<p>Αυτοχρηματοδότηση Οικογενειακά ή φιλικά κεφάλαια</p>

“ Ένας νέος μπορεί να έχει ίδια κεφάλαια; Πρέπει να πάει στην τράπεζα. Στην τράπεζα δεν θα περάσει ούτε απ’ έξω.* ”

* Συνέντευξη με Γιώργο Σακελλαρόπουλο, πρόεδρο ΟΕΒΕ Λάρισας

“ Υπάρχουν πολλά και διαφορετικά εργαλεία, αλλά δεν έχουν συνοχή μεταξύ τους. Είναι αποσπασματικά. Δεν υπάρχει συνέπεια και συνοχή.* ”

* Συνέντευξη με Θοδωρή Αλεξάνδρου, στέλεχος Πάρκου Καινοτομίας Joist

Εμπόδια στη νεανική επιχειρηματικότητα

Διοικητικά και φορολογικά βάρη

- Πολλά γραφειοκρατικά εμπόδια έχουν απλοποιηθεί σημαντικά (π.χ. gov.gr)
- Σημαντικό βάρος οι οικονομικές υποχρεώσεις προς την πολιτεία (τεκμαρτή φορολόγηση, ασφαλιστικές εισφορές)

Επιχειρηματικές δεξιότητες και παιδεία

- Απόσταση ανάμεσα στις επαγγελματικές/επιστημονικές γνώσεις και στις επιχειρηματικές δεξιότητες.
- Μάθημα επιχειρηματικότητας στο σχολείο και στο πανεπιστήμιο
- Σεμινάρια ΔΥΠΑ, κατάρτιση ΚΕΚ, σεμινάρια ΙΕΚ.

Έλλειψη πληροφόρησης και καθοδήγησης

“ Αυτό που λείπει είναι μια υπηρεσία τύπου του παλιού ΚΕΤΑ. [...] Μια υπηρεσία όπου μπορεί ένας νέος άνθρωπος, άρα που δεν έχει τη γνώση ή την εμπειρία, να μπορέσει να απευθυνθεί και να κάνει διάγνωση το ΚΕΤΑ, να του πει “έχεις αυτές τις ανάγκες”, “υπάρχουν αυτά τα προγράμματα” ή “όχι, δεν είναι καλό για σένα αυτό το πρόγραμμα”. [...] Αυτό θα μπορούσε να βοηθήσει και σε σχέση με τις απαιτήσεις του ρυθμιστικού πλαισίου, για αδειοδοτήσεις κ.λπ. Παρά το γεγονός ότι οι διαδικασίες απλοποιούνται, συχνά οι νέοι/ες δεν ξέρουν τι χρειάζεται ή πού να απευθυνθούν. Και αυτό θα μπορούσε να το κάνει μια τέτοια δομή. *

* Συνέντευξη με Ε1, σύμβουλο επιχειρήσεων

“ Το πρώτο είναι τι εννοούμε εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα και τι εννοούμε επιχειρηματική ικανότητα. Νομίζω ότι ο καθένας από αυτούς που μιλάμε δεν καταλαβαίνει και δεν εννοεί το ίδιο πράγμα. Το δεύτερο είναι πόσο πρακτικό είναι αυτό που θέλουμε και πόσο θεωρούν ότι είναι θέμα «να δω πού πάω» ή ότι «μου λείπει μία τεχνική λεπτομέρεια να καταλάβω π.χ. πώς θα κάνω μία διαδικασία εξαγωγής ή πώς θα πάρω ένα δάνειο ή πώς θα μιλήσω σε έναν πελάτη», που όλα είναι σημαντικά. Άρα χρειάζεται και μία διερεύνηση σε αυτό. Η επιχειρηματική ικανότητα βέβαια είπαμε, είναι συλλογική, δεν είναι ατομική. Το θέμα είναι πώς αναπτύσσεις τη συλλογική ικανότητα σε μια επιχείρηση. Το πρόβλημα είναι αυτό. Δεν μπορείς να βοηθήσεις με το ζόρι κάποιους. Προφανώς θα πρέπει να ‘ρθουν αυτοί για βοήθεια. Κατά τη γνώμη μου το αντικείμενο υποστήριξης πρέπει να είναι η επιχείρηση και όχι ο επιχειρηματίας. Ο επιχειρηματίας είναι μέρος ατού του συστήματος, αλλά π.χ. ρόλο παίζει για παράδειγμα η οικογένειά του/της. Άρα πρέπει να δούμε και αυτή τη σχέση και να βοηθήσουμε την ισορροπία οικογενειακής και επιχειρηματικής ζωής.*

* Συνέντευξη με Γιώργο Σταμπουλή, αναπληρωτή καθηγητή Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

”

Τι εννοούμε εκπαίδευση στην επιχειρηματικότητα και επιχειρηματική ικανότητα;

Νέοι/ες επιχειρηματίες: τι τους διακρίνει;

Πεδία διαφοροποίησης από προηγούμενες γενιές

Ρόλος του Πανεπιστημίου!

Επιχειρηματικό μοντέλο

- Βραχυπρόθεσμος επιχειρηματικός ορίζοντας
- Συνεργατικότητα
- Νέες τεχνολογίες
- Νέοι κλάδοι επιχειρηματικής δραστηριότητας και ανανέωση των παραδοσιακών
- Επιμέρους κατά κλάδους διαφοροποιήσεις

Επιχειρηματική κουλτούρα

- Ενημέρωση, συνειδητοποίηση, σχεδιασμός
- Εξωστρέφεια
- Μειωμένη διάθεση ανάληψης ρίσκου
- Μειωμένες προσδοκίες, ρεαλισμός, προσαρμοστικότητα

“ Το περιβάλλον είναι τόσο ευμετάβλητο που σε οδηγεί να μην μπορείς να κάνεις προγραμματισμό. Ένα business plan παλιότερα λέγαμε ότι ήταν ένα σχέδιο πενταετίας. Τώρα, αν προσπαθήσεις να σχεδιάσεις για την επόμενη πενταετία, μπορεί να είσαι εκτός πραγματικότητας. Αυτό η νέα γενιά το ξέρει και μπορεί να προσαρμοστεί σε αυτό. Είναι πιο βραχυπρόθεσμη η προσέγγισή της και μπορεί να αλλάζει.*

* Συνέντευξη με Θοδωρή Αλεξάνδρου, στέλεχος Πάρκου Καινοτομίας Joist

“ Είναι ενημερωμένοι, ενδεχομένως υπερβολικά, και χαμένοι λόγω της πληροφόρησης. Αλλά το ψάχνουν. Κι όταν ξέρουν κάτι, το ξέρουν καλά.*

* Συνέντευξη με E1, σύμβουλο επιχειρήσεων.

“Οπότε το βασικό ζήτημα είναι, πρώτον, να αποκτήσουν την αυτοπεποίθηση ατομική, συλλογική, κοινωνική. Είναι πανέξυπνα παιδιά. Να τους δοθεί χώρος. Να παίζουνε, να πειραματιστούν. Να μπορέσουν να γλιτώσουν από μια κουλτούρα που στιγματίζει την αποτυχία. Που είναι ευρωπαϊκό πρόβλημα, δεν είναι μόνο ελληνικό, δηλαδή είναι κλασσική διαφορά μεταξύ Ευρώπης και Αμερικής. Στην Ευρώπη ένα βασικό πρόβλημα είναι ότι κυριαρχεί η άποψη πως απέτυχε, άρα είσαι ανίκανος, ενώ στην Αμερική όταν πας στην τράπεζα και πεις «έκλεισα τρεις επιχειρήσεις», θα σε ρωτήσουν τι έμαθες και γιατί δεν θα κλείσεις την τέταρτη.*

”

* Συνέντευξη με Γιώργο Σταμπουλή, αναπληρωτή καθηγητή Πανεπιστημίου Θεσσαλίας.

“Ένας νέος σήμερα δεν ξέρει τα προηγούμενα [πριν την κρίση], ξεκινάει με κάτι άλλο. Ούτε ότι η Ελλάδα ζούσε πλουσιοπάροχα κάποτε. Δεν το ξέρει. Ζουν με αυτό. Έχουμε αυτό; Με αυτό θα προσπαθήσουμε να επιβιώσουμε. Από αυτή την άποψη -γιατί πάντα υπάρχει και η αντίθετη πλευρά του νομίσματος- είναι καλύτερα για τους νέους.*

”

* Συνέντευξη με Χαράλαμπο Παπαδόπουλο, πρόεδρο Εμπορικού Συλλόγου Λάρισας.

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

- Η νεανική επιχειρηματικότητα σε μεγάλο βαθμό συνδέεται με την ανάληψη της οικογενειακής επιχείρησης.
- Αν και η διαδοχή αποτελεί πρόκληση για όλες τις επιχειρήσεις, η πραγματικότητα των μικρομεσαίων επιχειρήσεων διαφέρει σημαντικά από αυτή των μεγαλύτερων.

Επιμόρφωση & κατάρτιση

- Το ενδιαφέρον αφορά κυρίως επιδοτούμενα προγράμματα ή προγράμματα που ανοίγουν συγκεκριμένες διεξόδους στην εργασία.
- Αλλαγές στις μεθόδους - εξ αποστάσεως.
- Νέες θεματικές.

Οικογενειακές επιχειρήσεις & διαδοχή

“ Οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις είναι βιώσιμες, οπότε η δεύτερη και η τρίτη γενιά συνεχίζει. Πάντα υπάρχουν προβλήματα, πάντα το πρόβλημα της διαδοχής είναι πάρα πολύ σημαντικό. [...] Πάντως, σίγουρα δεν φεύγει εύκολα κάποιος από την οικογενειακή επιχείρηση [...].* ”

* Συνέντευξη με Ελένη Καματέρη, γενική διευθύντρια ΣΘΕΒ

“ Αν στους 100 εμπόρους ρωτήσουμε «θέλεις το παιδί σου να γίνει έμπορος, θα το προτρέψεις σήμερα, βλέπεις μέλλον σε αυτό;», τι θα πει; Ένας που έχει σήμερα ένα μικρό συνεργείο, που η τεχνολογία χτυπάει κόκκινο, θα πει στο παιδί του να γίνει μηχανικός αυτοκινήτων; Θα έχει 200 χιλιάρικα να του εξοπλίσει την επιχείρηση; [...] Υπάρχουν αυτές οι δυνατότητες; Ο έμπορος που έχει ένα εμπορικάκι και κάποιες καλές εποχές πήγαινε καλά, πουλούσε πέντε κουστούμια την ημέρα, τώρα αν ο γιος του του πει «θέλω να γίνω έμπορος», θα του πει «ναι, προχώρα».* ”

* Συνέντευξη με Γιώργο Σακελλαρόπουλο, πρόεδρο ΟΕΒΕ

Νέες γυναίκες	Νέοι/ες μεταναστευτικής καταγωγής	Νέοι/ες με αναπηρία
<ul style="list-style-type: none"> • Βελτίωση των συνθηκών ως προς την έμφυλη ισότητα • Παραμένει το έλλειμα γυναικείας επιχειρηματικότητας και γυναικών σε θέσεις ευθύνης • Πρόβλημα η ισορροπία επαγγελματικής και οικογενειακής ζωής • Ανεπαρκείς οι δομές και οι πολιτικές στήριξης 	<ul style="list-style-type: none"> • Απουσία στοχευμένων προγραμμάτων • Διαφοροποίηση ανάλογα με τους κλάδους (π.χ. κατασκευές) • Κυρίως μικρή και πολύ μικρή επιχειρηματικότητα • Διαφοροποιήσεις ανάλογα με μεταναστευτικά κύματα • Θετική στάση της κοινωνίας 	<ul style="list-style-type: none"> • Μεγαλύτερη ορατότητα σε σχέση με το παρελθόν • Δυσκολία πρόσβασης γενικά στην αγορά εργασίας και στην οικονομική ζωή • Απουσία στοχευμένων δράσεων • Κυρίως στήριξη μέσω κοινωνικής επιχειρηματικότητας • Ερώτημα η ανοιχτότητα της κοινωνίας

“ Γενικά στην πόλη δεν βλέπω εύκολα επιχειρήσεις που να τις έχουν μετανάστες. Ίσως αν πάμε λίγο πιο παλιά στη γενιά των Αλβανών που είχαν έρθει στην Ελλάδα, αρκετά χρόνια όμως πίσω, πριν 10-20 χρόνια, εκεί ναι, υπάρχουν. Είναι ήδη ενσωματωμένοι και αυτοί και τα παιδιά τους, έχουν ενταχθεί. Ούτε καν το καταγράφουμε ότι αυτή την επιχείρηση την έχει μετανάστης. Αλλά άλλες πληθυσμιακές ομάδες από άλλες χώρες, δεν το έχω δει.* ”

* Συνέντευξη με Βιβή Καγκελάρη, στέλεχος ΚΕΚ ΓΣΕΒΕΕ.

“ Σε επίπεδο κοινωνικών αντιλήψεων, το αν η τοπική κοινωνία είναι έτοιμη να στηρίξει μια επιχείρηση που θα ανήκει π.χ. σε ένα άτομο με αναπηρία είναι ανοιχτό ερώτημα. [...] Και να το στηρίξουμε ενεργά, όχι απλά να πούμε «δεν με πειράζει». * ”

* Συνέντευξη με Θεωρή Αλεξάνδρου, στέλεχος πάρκου καινοτομίας Joist

Άλλες παράμετροι της νεανικής επιχειρηματικότητας

Κοινωνική διάσταση

- ESGs/Εταιρική κοινωνική υπευθυνότητα - Μεγαλύτερο ενδιαφέρον και με όρους δημοσιότητας
- Περιβαλλοντική βιωσιμότητα - Λόγω ευαισθητοποίησης αλλά και γιατί υπάρχει αγορά
- Κοινωνική επιχειρηματικότητα

Συνδικαλιστική συμμετοχή

- Περιορισμένη στη μικρομεσαία επιχειρηματικότητα
- Αυξημένη στον ΣΘΕΒ, αλλά και σε επιμέρους κλάδους (π.χ. δικηγόροι)
- Πρόβλημα η συνδικαλιστική αραίωση
- Οι νέοι/ες που συμμετέχουν φέρνουν μαζί τους τα δικά τους χαρακτηριστικά (π.χ. υψηλότερο εκπαιδευτικό επίπεδο)

“Εδώ νομίζω ότι είναι και το στοίχημα των επόμενων ετών. Προσωπική μου άποψη, θεωρώ ότι πολλές ΚοινΣΕπ ανοίγουν με γνώμονα αυτά τα κίνητρα. Να εκμεταλλευτώ μία επιχορήγηση ή να εκμεταλλευτώ ένα ευνοϊκό καθεστώς. Όσες ανοίγουν με γνήσια θέληση, ότι όντως εγώ θέλω να το κάνω αυτό και το επιχειρώ, θα πετύχουν πάρα πολύ. Αλλά θα είναι λίγες. Τώρα καλλιεργείται αυτή η φιλοσοφία. Υπάρχει ενδιαφέρον από τους νεότερους, αλλά σε μικρό ποσοστό. Είναι άγνωστες λέξεις η κοινωνική οικονομία. Δεν είναι πολύ σαφές στον κόσμο τι είναι κοινωνική επιχειρηματικότητα.*

* Συνέντευξη με Αλέξανδρο Τσάτσο, πρόεδρο Δ.Σ. Νεολαίας Δ. Λαρισαίων

- Ρόλος των προσώπων - Θετική επίδραση του μικρού μεγέθους της περιοχής
- Απουσία θεσμικού συντονισμού του οικοσυστήματος
- Διαφοροποιημένη εμπειρία μεταξύ της μεσαίας/μεγάλης και της μικρής και πολύ μικρής επιχειρηματικότητας ως προς τη δυνατότητα αποτελεσματικής πρόσβασης/συμμετοχής

Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας	Περιφέρεια Θεσσαλίας	Δήμος Λαρισαίων
<ul style="list-style-type: none"> • Γενικά θετική αξιολόγηση • Συμφωνητικό συνεργασίας με τον ΣΘΕΒ και κοινές ενημερωτικές δράσεις • Νέα προγράμματα «Ερευνώ-Καινοτομώ» σε συνεργασία και με επιχειρήσεις • Θέσπιση βιομηχανικών διδακτορικών, χωρίς ωστόσο να προχωρήσει η εφαρμογή τους • Δυσκολίες πρόσβασης της μικρής επιχειρηματικότητας 	<ul style="list-style-type: none"> • Γενικά θετική αξιολόγηση • Σημαντικό ότι ως θεσμός έχει αρμοδιότητες και πόρους • Ουσιαστική πολιτική - κατεύθυνση των πόρων του ΕΣΠΑ περισσότερο στη στήριξη της επιχειρηματικότητας και λιγότερο σε μεγάλα έργα • Συνεργασία με το Πανεπιστήμιο - Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης • Συμμετοχή τοπικών φορέων στον σχεδιασμό, αλλά με άνισο τρόπο μεταξύ μεγάλης και μικρής επιχειρηματικότητας. • Ανάγκη περισσότερο ουσιαστικής συμμετοχής στον σχεδιασμό και όχι εκ των υστέρων διαβούλευση 	<ul style="list-style-type: none"> • Περιορισμένες αρμοδιότητες της πρωτοβάθμιας αυτοδιοίκησης • Σημαντικός ο ρόλος στη διαχείριση της καθημερινότητας, στον χωροταξικό σχεδιασμό και τον καθορισμό των χρήσεων, αλλά και στις αδειοδοτήσεις. • Συμμετοχή φορέων στη λήψη των αποφάσεων - βλ. όσα σημειώθηκαν και για την Περιφέρεια. • Ειδική σημασία της διαβούλευσης για μεγάλης κλίμακας παρεμβάσεις στη φυσιογνωμία της πόλης • Θετικά παραδείγματα: Open Mall

Λάρισα - Εθνική Πρωτεύουσα Νεολαίας 2025

Η επιλογή του Δημοτικού Συμβουλίου Νεολαίας του Δήμου Λαρισαίων, μέσα από μία ανοιχτή διαβουλευτική διαδικασία για την επιλογή των δράσεων για το 2025, επέλεξε να εντάξει ως ένα πολύ σημαντικό κομμάτι των δράσεων που αναπτύχθηκαν και θα αναπτυχθούν καθ' όλη τη διάρκεια του 2025 στη Λάρισα το ζήτημα της νεανικής επιχειρηματικότητας.

Ειδικότερα, οι δράσεις που είτε πραγματοποιήθηκαν ήδη είτε σχεδιάζονται ως το τέλος του 2025 περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων:

- Την προβολή των νέων γυναικών επιχειρηματιών στην πόλη της Λάρισας, σε κοινή εκδήλωση της Εθνικής Πρωτεύουσας Νεολαίας 2025 με την ΕΕΤΑΑ και το Επιμελητήριο Λάρισας (Cities4Her)
- Ένα τετραήμερο δράσεων για τις οριζόντιες επαγγελματικές και επιχειρηματικές δεξιότητες, σε συνεργασία με το Aegean College
- Διήμερο για την επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση σε συνεργασία με τη ΔΥΠΑ
- Hackathon σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας και το Ινστιτούτο Δικαίου Τεχνητής Νοημοσύνης «Rythmisis», για την προώθηση της νεανικής καινοτομίας
- Διήμερο επιχειρηματικότητας, με στόχο τη συνένωση όλων των τοπικών φορέων της πόλης και την αναφορά, μέσα από ημερίδες και workshops σε όλους τους τομείς επιχειρηματικότητας της περιοχής, όπως νεανική, αγροτική, κοινωνική επιχειρηματικότητα κ.λπ.

Πανδημία

- Αφ' ενός έπληξε και αφ' ετέρου μετασχημάτισε την τοπική οικονομία, ιδίως στον κλάδο του εμπορίου και της εστίασης
 - Ψηφιακή μετάβαση
 - Διαφοροποιημένες υπηρεσίες
 - Ανάδειξη της ευαλωτότητας - αποχώρηση προσωπικού (εστίαση)
- Υγειονομικές υποδομές
- Επίδραση στις αντιλήψεις ειδικά των νέων: ισορροπία επαγγελματικής και προσωπικής ζωής.

Πλημμύρες Daniel

- Σημαντικές οικονομικές επιπτώσεις, καταστροφή υποδομών, διατάραξη των τοπικών αλυσίδων αξίας
- Πλήγμα τόσο άμεσο όσο και δευτερογενές
- Αλληλεγγύη των τοπικών επιχειρηματιών
- Αποζημιώσεις - κυριάρχησαν στη συζήτηση
- Θωράκιση των επιχειρήσεων έναντι των μελλοντικών κινδύνων - νομοθετική καθιέρωση της υποχρεωτικής ασφάλισης
- Ένταξη του θέματος της ανθεκτικότητας των επιχειρήσεων έναντι των φυσικών καταστροφών στο πλαίσιο της συνολικότερης συλλογικής προστασίας της τοπικής κοινωνίας (π.χ. υδατοφράγματα)
- Ελάχιστα φαίνεται να αποτέλεσε την αφορμή για έναν ευρύτερο προβληματισμό πάνω στην κλιματική κρίση και την ανάγκη προσαρμογής και αλλαγής του επιχειρηματικού μοντέλου.

“ - Νομίζω ότι μας έχει κάνει λίγο πιο... να σκεφτόμαστε και το κακό σενάριο. Πριν από αυτά, δηλαδή αν κάποιος έλεγε ότι «ξέρεις κάτι, μπορεί αύριο να ξεσπάσει μία πανδημία και να μην κυκλοφορούμε για ένα χρόνο», θα έλεγαν «θεωρία συνωμοσίας, τι μας λες ρε τρελέ;». Να που γίνεται. Οπότε θεωρώ ότι όλοι μας το σκεφτόμαστε λίγο, ειδικά όταν μιλάμε και για επιχειρηματικότητα και λοιπά, ότι -χτύπα ξύλο- συμβαίνει κάτι αντίστοιχο... Πλέον, με το κομμάτι του περιβάλλοντος, το οποίο όλοι, εντάξει το ακούγαμε θεωρητικά και δεν βλέπαμε πρακτικά τα αποτελέσματά του, νομίζω ότι πλέον όλοι το 'χουμε στο πίσω μέρος του μυαλού. [...]

- Αυτό. Δηλαδή πλέον έχει φύγει λίγο από το κομμάτι της ανεμελιάς και κοιτάει πώς σταθερά μπορεί να χτίσει.

- Έχει βάλει μια δεύτερη σκέψη να υπάρχει στον αυτόματο.*

”

* Συνέντευξη με Αλέξανδρο Τσάτσο, πρόεδρο ΔΣ Νεολαίας Δ. Λαρισαίων και Μιλτιάδη Μπουρονίκο, μέλος του ΔΣ Νεολαίας του Δ. Λαρισαίων.

Πώς επιδρούν οι πρόσφατες κρίσεις στη νοοτροπία των νέων, και κυρίως των νέων επιχειρηματιών;

Η **οπτική** των ενδιαφερομένων: **Νέοι και νέες**
επιχειρηματίες και επαγγελματίες της Λάρισας

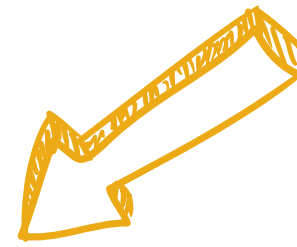
- **Σχετικά δυσαρεστημένοι/ες και απαισιόδοξοι/ες** σε ό,τι αφορά τις συλλογικές προοπτικές και την κατάσταση της χώρας και της περιοχής.
- **Εσωτερική διαφοροποίηση:** όσοι/ες ανήκουν στη νεότερη ηλικιακή υποκατηγορία (18-29 ετών) μοιράζονται λιγότερους προβληματισμούς για τη γενικότερη κατάσταση, ενώ οι συγκριτικά μεγαλύτεροι/ες (30-39 ετών) εμφανίζονται περισσότερο απαισιόδοξοι/ες

Γενική κατάσταση
στη χώρα

- Απαρχαιωμένο και αδιέξοδο αναπτυξιακό μοντέλο, τόσο για τους επιχειρηματίες/ελεύθερους επαγγελματίες, όσο και για τους μισθωτούς.
- Η γενική οικονομική κατάσταση επηρεάζει τις εκτιμήσεις τους για τις προοπτικές της δικής τους επιχείρησης.

Η οικονομία
της Λάρισας

- Θετική εικόνα για την πόλη, περιορισμένη παρουσία της νεολαίας
- Αρνητική τάση για τον χώρο της αγροτικής παραγωγής
- Προβληματισμός για τη βιωσιμότητα του μοντέλου της εστίασης, που θεωρείται ένα από τα «ισχυρά χαρτιά», ειδικά της πόλης της Λάρισας
- Ανάπτυξη του κλάδου της ιδιωτικής υγείας:
 - δημιουργία πιθανών επαγγελματικών διεξόδων για νέους/ες γιατρούς, αλλά και ανταγωνισμός
 - θετική η παροχή υπηρεσιών υγείας στους κατοίκους, αλλά πρωτοκαθεδρία του δημόσιου συστήματος.

Μισθωτή απασχόληση vs αυτοαπασχόληση

Ετεροαπασχόληση

Πολυαπασχόληση

- Κατάσταση της αγοράς εργασίας, αλλά και προσωπική εκπλήρωση
- Μειωμένος ο ρόλος των σπουδών στον κλάδο δραστηριοποίησης
- Το πτυχίο εξακολουθεί να θεωρείται αξία - πρακτικά και συμβολικά

- Δεύτερη επιχειρηματική απασχόληση σε άλλο κλάδο ή παράλληλη μισθωτή απασχόληση
- Οικογενειακή επιχείρηση/χωράφια
- Στήριξη από την οικογένεια
- Συνέπειες ως προς την επέκταση/scale-up της κύριας επιχείρησης

Μισθωτή απασχόληση

- Σταθερότητα
- Ασφάλεια

- Χαμηλές αποδοχές
- Περιορισμένη δυνατότητα ανέλιξης
- Επαναληπτικότητα
- Μη τήρηση ωραρίου/εργατικού δικαίου

Αυτοαπασχόληση

- Αυτονομία
- Δημιουργικότητα
- Εξερεύνηση - διαδικασία μάθησης
- Προοπτική καλών οικονομικών απολαβών

- Αβεβαιότητα, άγχος
- Προσέλκυση και διαχείριση πελατών
- Ανταγωνισμός
- Έλλειψη εμπειρίας και επαρκών γνώσεων
- Αύξηση κόστους παραγωγής, καταβολές προς το κράτος
- Έλλειψη προσωπικού
- Πολιτισμικά στερεότυπα
- Περιφερειακές ανισότητες

Χαρακτηριστικά των νέων επιχειρηματιών

Τραπεζική χρηματοδότηση

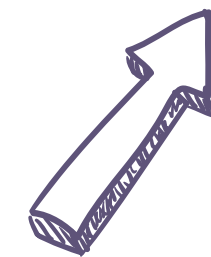
- Δεν επιδιώκεται κατά κανόνα
- Δυσκολία στην έγκριση
- Κόστος δανεισμού
- Φόβος συνεπειών σε περίπτωση αδυναμίας εξυπηρέτησης
- Προτεραιότητα η επιβίωση και όχι η επέκταση της επιχείρησης

Προγράμματα επιδότησης

- Θετική αξιολόγηση των υφιστάμενων προγραμμάτων (ΔΥΠΑ, voucher τεχνολογικού εξοπλισμού) αλλά μη επαρκή
- Δυσκολίες εντοπισμού κατάλληλου προγράμματος, έλλειμμα υποστήριξης/ορθής πληροφόρησης
- Φόβος για υπέρμετρα διοικητικά βάρη και υποχρεώσεις
- Η χρηματοδότηση δεν εξασφαλίζει τη βιωσιμότητα της επιχείρησης

“ Αν υπάρχουν αγρότες που θα ήθελαν να βάλουν νέες τεχνολογίες αλλά τους λείπουν τα λεφτά; Εγώ! Το πλάνο που είχα εγώ, ας πούμε, τελειώνοντας τη σχολή και μπαίνοντας στη δουλειά ήτανε [...] να κάνω κάτι πιο αποδοτικό, να αρχίσω σιγά σιγά ας πούμε να βάλω πιο αποδοτικές καλλιέργειες. [...] Ξεκίνησα, έβαλα 30 στρέμματα, δέντρα. Αλλά δεν αποδίδουν. Αυτό. Οπότε συνεχίζω μία οικογενειακή επιχείρηση με ένα παλιό τεχνολογικό εξοπλισμό και με προσωπική δουλειά. Αυτό δηλαδή που είχα να δώσω εγώ παραπάνω ήτανε η προσωπική δουλειά και οι γνώσεις που είχα. [...] Δηλαδή ό,τι μπορούσα να δώσω τα έδωσα. Αυτό.*

* Συνέντευξη με Ν7, 36 ετών, αγρότη.

Συνέπειες στην επιχειρηματική επέκταση/προοπτικές

Πώς καταλαβαίνει η νέα γενιά επαγγελματιών τον εαυτό της και τις διαφορές από τις προηγούμενες;

- **Διάθεση και προώθηση του προϊόντος:**

- Αυξημένο ενδιαφέρον για το θέμα
- Διαφορετική προσέγγιση/τεχνικές
- Υιοθέτηση νέων εργαλείων, και ιδίως των social media → συχνά αποκτούν μεγαλύτερη βαρύτητα από το ίδιο το προϊόν, ακόμα και ως πηγή εισοδήματος

- **Αξιοποίηση τεχνολογικών εργαλείων στην παραγωγή προϊόντων και στην παροχή υπηρεσιών:**

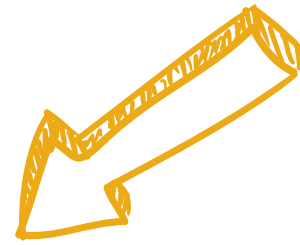
- Χάσμα με τις προηγούμενες γενιές, το οποίο διευρύνεται με την επιτάχυνση της τεχνολογικής αλλαγής, και ιδίως την εισαγωγή της Τεχνητής Νοημοσύνης

- **Σχέσεις με τους πελάτες:**

- Η νέα γενιά αναγνωρίζει ότι υπολείπεται σε διαπροσωπικές δεξιότητες και τονίζει τη σημασία που έδιναν οι προηγούμενες γενιές στους πελάτες και συνεργάτες
- Συγκριτικό πλεονέκτημα που προστατεύει τις μεγαλύτερες γενιές από το ενδεχόμενο περιθωριοποίησής τους λόγω της ψηφιακής μετάβασης της αγοράς εργασίας

Πώς καταλαβαίνει η νέα γενιά επαγγελματιών τον εαυτό της και τις διαφορές από τις προηγούμενες;

- **Χρόνος και ισορροπία προσωπικής και επαγγελματικής ζωής:**
 - Συχνά παράγοντας και στη λήψη βασικών επιχειρηματικών αποφάσεων, όπως π.χ. η επιλογή καλλιέργειας σε μια αγροτική εκμετάλλευση ή το ωράριο λειτουργίας μιας επιχείρησης εστίασης
 - Διαφορετικές ερμηνείες: δυσμενέστεροι όροι στην αγορά εργασίας ή “πολυτέλεια”;
- **Σημασία στον σχεδιασμό – Μακροπρόθεσμη προοπτική:**
 - Αντιφατικές στάσεις, ενδεχομένως και συνδεδεμένες με τις διαφορετικές ηλικιακές υπο-ομάδες (π.χ. άνω και κάτω των 30 ετών), αλλά και με το είδος και το μέγεθος της επιχείρησης (π.χ. ατομικές επιχειρήσεις/freelancers στον τομέα των υπηρεσιών έναντι μεγαλύτερων εταιρικών σχημάτων ή βιομηχανιών κ.λπ.):
 - Το σημερινό αβέβαιο περιβάλλον καθιστά ξεπερασμένη και άχρηστη οποιαδήποτε απόπειρα σχεδιασμού vs
 - Η αβεβαιότητα της εποχής κάνει τη νέα γενιά περισσότερο προσεκτική στις αποφάσεις της, αλλά και περισσότερο συνειδητοποιημένη σε σχέση με τους επιχειρηματικούς κινδύνους

Προσδοκίες των γονιών: Οι περισσότεροι γονείς πλέον δεν κατευθύνουν τα παιδιά τους στο να τους διαδεχθούν

Λόγοι ανάληψης της οικογενειακής επιχείρησης:

- Ηθικοί/συναισθηματικοί (π.χ. εξοικείωση με/αγάπη για το αντικείμενο)
- Αμιγώς πρακτικοί (π.χ. απόδοση της επιχείρησης)
- Εντελώς συγκυριακοί (π.χ. έλλειψη κάποιας άμεσης επαγγελματικής διεξόδου για το παιδί, ασθένεια του γονιού κ.λπ.)

- Πρακτική βοήθεια: συχνά ο γονιός αναλαμβάνει να και το ρόλο του υπαλλήλου
- Μεταφορά μιας ήδη ενεργής επιχείρησης, και κυρίως του πελατολογίου της
- Μεταφορά της εμπειρίας και της γνώσης, υποστήριξη του/της νέου/ας στο ξεκίνημά του/της, τόσο στο ουσιαστικό αντικείμενο της ενασχόλησης, όσο και στη σχέση με τους πελάτες, τη διαχείριση του άγχους κ.λπ.

Ανάληψη της οικογενειακής επιχείρησης

Διαδοχή & διαγενεακή συνύπαρξη

- Διαφωνίες ως προς την προσέγγιση σε επαγγελματικά και επιχειρηματικά ζητήματα
 - Ενδεχομένως τρόπος η νέα γενιά να εγκαθιδρύσει τη δική της παρουσία
 - Το πόσο έντονη θα είναι η σύγκρουση εξαρτάται και από τις προσωπικότητες των εμπλεκόμενων
- Δυσκολία της νέας γενιάς να γίνει αποδεκτή από τους πελάτες, συνεργάτες κ.λπ., που είχαν συνηθίσει να εμπιστεύονται και να συνεργάζονται με την προηγούμενη -και ηλικιακά ωριμότερη- γενιά.
- Αλληλοδιαπλοκή επαγγελματικών και οικογενειακών σχέσεων

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

- Δεν ιεραρχούν ψηλά την κατάρτιση/επιμόρφωση, με την εξαίρεση των αμιγώς επιστημονικών επαγγελμάτων, καθώς και των επαγγελμάτων όπου η διαρκής επιμόρφωση είναι νομικά υποχρεωτική
- Κάποιοι/ες έχουν παρακολουθήσει κάποιου είδους εκπαίδευση ή κατάρτιση στο αντικείμενο της δουλειάς τους ή για την απόκτηση οριζόντιων δεξιοτήτων, ενώ άλλοι/ες δεν το επιδίωξαν καθόλου.
- Το ενδιαφέρον για μελλοντική εκπαίδευση, επιμόρφωση ή κατάρτιση ποικίλλει.

Η ζωή στην
περιφέρεια ως
εμπόδιο

Συνδικαλιστική συμμετοχή & συνεταιρισμοί

- Καταρχήν θετικοί/ές έναντι του συνεταιριστικού φαινομένου, ειδικά στον τομέα της αγροτοδιατροφικής αλυσίδας. Ωστόσο σκεπτικοί/ές στην πράξη/αναζητούν ένα σχήμα που να τους ταιριάζει/να μπορούν να συνεννοηθούν
- Μάλλον αποστασιοποιημένοι/ες από τους φορείς συλλογικής εκπροσώπησης των επιχειρηματιών/επαγγελματιών του κλάδου τους, αν και όχι εχθρικοί/επικριτικοί

- Οι νέες γυναίκες βρίσκονται συχνά στο σημείο τομής πολλαπλών εμποδίων και διακρίσεων, λόγω ηλικίας και φύλου.
- Αυξημένες ευθύνες εντός της οικογένειας, της φροντίδας και ανατροφής των παιδιών κ.λπ.
- Έμφυλες διακρίσεις, έστω και σε επίπεδο συμπεριφοράς ή αναγνώρισης

Δεξιότητες - Σπουδές -
Κατάρτιση

Γυναικεία
επιχειρηματικότητα

Μπορούν οι νέοι/ες με αναπηρία να γίνουν επιχειρηματίες; Και πώς;

- Πρόσβαση των νέων με αναπηρία στην εκπαίδευση, επαγγελματική/τεχνική αλλά και πανεπιστημιακή → να εξερευνήσουν τα ενδιαφέροντα, να ξεδιπλώσουν τις δυνατότητές τους και να βρουν διεξόδους όχι μόνο στη μισθωτή απασχόληση, αλλά ακόμα και στην επιχειρηματική δραστηριότητα.
- Κομβικής σημασίας ο θεσμός της **υποστηριζόμενης εργασίας** αλλά και της **υποστηριζόμενης επιχειρηματικότητας**, παράλληλα προς άλλα μέτρα (π.χ. χρηματοδοτήσεις κ.λπ.).

Το Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας είναι ιδρυτικό μέλος του Δικτύου “Φιλικά Πανεπιστημιακά Περιβάλλοντα για Άτομα με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος.

Διάθεση Οδηγών «Αυτισμός & Πανεπιστήμιο-Βέλτιστες Πρακτικές»

Επιχειρηματικότητα νέων με αναπηρία - Το πρόγραμμα BeeAutism

🐝 Το **#BeeAutism** είναι ένα καινοτόμο πρόγραμμα υποστηριζόμενης εργασίας και κατάρτισης στη μελισσοκομία που υλοποιείται μέσω συνεργασίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, του Συλλόγου Αυτισμού Λάρισας και της εταιρίας Apivita.

🐝 Το πρόγραμμα ξεκίνησε ως έμπνευση από τη φοίτηση νεαρού με Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος (ΔΑΦ) στο Τμήμα Επιστήμης Ζωικής Παραγωγής του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας και εξελίχθηκε σε ένα καινοτόμο εγχείρημα: την εκπαίδευση μίας πενταμελούς ομάδας ατόμων με ΔΑΦ στη μελισσοκομία.

🐝 Με την καθοδήγηση του καθηγητή Αλέξανδρου Παπαχριστοφόρου και την επίβλεψη εξειδικευμένης επιστημονικής ομάδας, τα άτομα με ΔΑΦ εκπαιδεύονται: στη θεωρητική γνώση της μελισσοκομίας και στη χρήση του εξοπλισμού καθώς και στην πρακτική άσκηση, από τη φροντίδα των μελισσιών έως την παραγωγή και εμφιάλωση του μελιού.

🐝 Η διάθεση του τελικού προϊόντος στην Ελλάδα θα πραγματοποιηθεί από την APIVITA, ενώ το σύνολο των εσόδων θα αποδοθεί από την APIVITA στα εκπαιδευόμενα μέλη της ομάδας.

Νεολαία & μικρή επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

Το παράδειγμα του Ν3 (22 ετών, φοιτητής Τμ. Ζωικής Παραγωγής Παν/μίου Θεσσαλίας με ΔΑΦ)

Ο συνομιλητής μας **όχι απλώς δεν υπολείπεται αλλά σε πολλά σημεία βρίσκεται σε πιο προχωρημένο σημείο** από συνομήλικους/ες του τυπικής ανάπτυξης:

➔ Γνωρίζει πολύ καλά τι του αρέσει και πώς μπορεί αυτό να το μεταφράσει σε επιχειρηματική διέξοδο.

➔ Έχει σκεφτεί, έστω εν μέρει, την οικονομική και οργανωτική πλευρά του σχεδίου του και αναγνωρίζει τη σημασία της συμβουλευτικής.

➔ Είναι σε θέση να αντιστοιχίζει τις διάφορες γνώσεις που λαμβάνει από το πανεπιστήμιο με συγκεκριμένες παραμέτρους του επιχειρηματικού του σχεδίου.

➔ Σκέφτεται το ζήτημα της νομικής και οργανωτικής μορφής της επιχείρησής του.

➔ Έχει απόλυτη επίγνωση της σημασίας που έχει η προοπτική αυτή για τον ίδιο προσωπικά και το μέλλον του.

“ Θα ανοίξω δικιά μου κτηνοτροφική μονάδα και θα εκτρέφω γαϊδούρια, από τα οποία θα παίρνω γάλα, που θα το πουλάω σε φαρμακευτικές εταιρίες και θα φτιάχνουν καλλυντικά και σαπούνια.* ”

“ [...] Και επίσης δεν θα υπάρχει ανταγωνισμός. Δεν το κάνει άλλος αυτό; Ελάχιστοι. Έχεις σκεφτεί το κόστος παραγωγής, τι προϊόντα θα έχεις και πόσο θα τα πουλάς, για να έχεις κέρδος; Είναι νωρίς λίγο αυτό. [...] Είναι λίγο δύσκολα όλα αυτά, αλλά θα τα καταφέρω. Τα έχω υπόψη μου. Και θα ζητήσω βοήθεια, δεν ξέρω από ποιον ακόμα. * ”

“ Θα ‘θελα να την έχω μόνος μου [τη φάρμα]. Εγώ θα είμαι ο εργοδότης. Εγώ, όταν πάρω το πτυχίο μου, δεν θέλω να εξαρτώμαι από άλλους εργοδότες. [...] Με αγχώνει λίγο ο συνεταιρισμός. Γιατί δεν υπάρχουν πολλοί για γαϊδούρια. [...] Εγώ τα γαϊδούρια θα τα έχω μόνος μου με τους εργατές μου να με βοηθάνε και εγώ να τους βοηθάω όμως. [...] Αλλά όμως στη μελισσοκομία θα συνεργάζομαι με άλλους.* ”

“ Εσύ λόγω του αυτισμού δικαιούσαι να έχεις ένα επίδομα, σε έχουν φροντίσει και οι γονείς σου οικονομικά. Με τη φάρμα και με όλες τις γνώσεις που έχεις αποκτήσει, ελπίζεις ότι θα μπορείς να σταθείς οικονομικά και μόνος σου; Θα μπορώ οικονομικά και μόνος μου, βεβαίως. Και χαίρομαι. Γιατί θα έχω μεγαλώσει και ωριμάσει.* ”

* Συνέντευξη με Ν3, 22 ετών, φοιτητή Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, εργαζόμενο στο BeeAutism

Κοινωνική επιχειρηματικότητα των νέων

- Κίνητρα: η ιδέα της **ανεξαρτησίας** και της **ισοτιμίας**
- **Προκλήσεις:** συνεργασία, δυνατότητα ομαλής επίλυσης τυχόν διαφωνιών, διαχείριση των αλλαγών στην εταιρική σύνθεση
- Σχετικά **μακράς πνοής επιλογή** η ένταξη σε ένα τέτοιο σχήμα, ακόμα και όταν αυτή ξεκίνησε ως μια τυχαία επαγγελματική διέξοδος/ευκαιρία.
- Ακόμα και στις περιπτώσεις όπου οι μετέχοντες/ουσες δεν αντιλαμβάνονται τη δραστηριότητά τους σαν κάτι με ιδιαίτερο κοινωνικό φορτίο, παρ' όλα αυτά συμμετέχουν έστω άτυπα σε **οριζόντια δίκτυα κοινωνικής οικονομίας**, συνειδητά ή de facto.

“ Η ιδέα του συνεταιρισμού, ήταν αυτό που μου άρεσε. Από την άποψη ότι δεν θα έχω κανέναν πάνω από το κεφάλι μου, θα κάνω κάτι μόνος μου. [...] Τα παιδιά που το ξεκίνησαν [...] το άνοιξαν με σκοπό αυτό. Ήθελαν κάπου να δουλέψουνε, χωρίς να τους πιέζει κανένας, χαλαρά, με το ρυθμό τους, να δημιουργήσουν κάτι δικό τους. [...] Θέλανε να ανοίξουν μια επιχείρηση χωρίς υπαλλήλους. Με αυτή την έννοια, ένα συνεργατικό καφενείο. Να μην έχουμε υπαλλήλους ούτε αφεντικά. Να είμαστε όλοι ισάξιοι και να κάνουμε όλες τις δουλειές μας μεταξύ τους. Αυτή ήταν η αρχική ιδέα. Αυτή ήταν και η ιδέα που με έψησε κι εμένα και πήγα μετά από ένα χρόνο.*

“ Από τη δικιά μου εμπειρία μέχρι τώρα πιστεύω ότι είναι μεμονωμένες περιπτώσεις [οι ΚοινΣΕπ που φτιάχνονται, όχι κάποια τάση]. Και σε όσους λέω έξω τι δουλειά κάνω, πολλοί φοβούνται ότι «επειδή είστε πολλά άτομα μαζί θα μαλώσετε σίγουρα». Όλων αυτή είναι η αντίδραση: «πώς τα βρίσκετε εφτά άτομα μαζί;».*

* Συνέντευξη με Ν6, 32 ετών, μέλος ΚοινΣΕπ.

Η **πανδημία** θεωρείται ήδη αρκετά ξεπερασμένη, υπό το φως όλων όσων έχουν μεσολαβήσει. Το **αποτύπωμά** της υπήρξε ισχυρό και σε κάποιους κλάδους παραμένει.

- Υγεία - Εικόνα για τους επαγγελματίες υγείας - Υποχρεωτικότητα εμβολιασμών;
- Εστίαση - Ανάκαμψη χάρη στην έντονη μεταπανδημική κίνηση + αλλαγές στις συνήθειες της διασκέδασης

Το αποτύπωμα του **Daniel** παραμένει στη συνείδηση, αλλά και στα πραγματικά δεδομένα της περιοχής και των νέων επαγγελματιών πολύ πιο ισχυρό:

- Άμεση επίδραση, ειδικά στον κλάδο της αγροτικής παραγωγής - Μεσοπρόθεσμα μικρότερη απόδοση - Καθυστέρηση στις αποζημιώσεις
- Καθοριστική επίδραση και στον τρόπο που αντιλαμβάνονται **συνολικά τις επαγγελματικές προοπτικές τους**

“Ναι, ήταν μια τομή στην επαγγελματική πραγματικότητα. Που εμένα προσωπικά με κάνει να βλέπω πολύ διαφορετικά τα πράγματα από τότε. Δηλαδή, δεν υπάρχει πια κανένας μακροχρόνιος σχεδιασμός. Πάμε χρονιά με τη χρονιά, να τη βγάλουμε φέτος. Δεν υπάρχει, πώς το λένε, πλάνο να επενδύσω, να μείνω στη δουλειά, να κάνω το ένα το άλλο. Είναι να δω πού θα με βγάλει. Κάπως έτσι. Ενώ πιο πριν τα ‘βλεπα και λίγο τα πράγματα πιο μακροχρόνια. Αν καταλαβαίνεις τι θέλω να σου πω. [...] Ναι, δεν επενδύω στο μέλλον. Ούτε καν πια. Ήτανε μια σφαλιάρα που στα γκρεμίζει όλα. Και να σου δώσω και το μέγεθος, εγώ εκείνη τη χρονιά δεν πήρα τίποτα. Δούλεψα μια χρονιά, έβγαλα μηδέν. Και αποζημιώθηκα για τα έξοδά μου περίπου - εκεί σε αυτό το ύψος έφτανε η αποζημίωση - ενάμιση χρόνο μετά. Οπότε κάνε τους παραλληλισμούς. Δούλεψε ένα χρόνο, να μην πάρεις κανένα μισθό, να μην πληρωθείς τίποτα. Αυτό μπορεί να ξαναγίνει, να ξαναγίνει. Είναι βαρβαρότητα αυτό βασικά άμα το σκεφτείς. Δηλαδή εγώ δούλεψα μια χρονιά, δεν πήρα τίποτα.*

* Συνέντευξη με Ν7, 36 ετών, αγρότη.

- Συμμετοχή στην **εθελοντική κινητοποίηση** για βοήθεια των πληγέντων
- **Εκτιμήσεις για την κοινωνική επίδραση του Daniel:** Οι ίδιοι/ες επηρεάστηκαν, αλλά αμφιβάλλουν αν άλλαξε κάτι στην τοπική κοινωνία - σκεπτικοί για το κατά πόσο ο Daniel άφησε και κοινωνικό αποτύπωμα στις αντιλήψεις των πολιτών και στην επιχειρηματική κουλτούρα των επαγγελματιών της πόλης.
 - Διαφορές μεταξύ πληγέντων και μη, μεταξύ των ανθρώπων που ζουν και εργάζονται εντός και εκτός του κέντρου της πόλης της Λάρισας, κάτι που συνθέτει μια αντιφατική εικόνα
 - Περιορισμένη, αν όχι ανύπαρκτη επίπτωση στην επιχειρηματική κουλτούρα - Νομοθετική υποχρέωση της ασφάλισης
 - Τελείως δευτερεύουσες και μεταξύ επιχειρηματιών και μεταξύ καταναλωτών οι επιχειρηματικές ανησυχίες και η συζήτηση για την κλιματική κρίση
- **Εκτιμήσεις για τις επιπτώσεις του Daniel:**
 - Οικονομικά: Αναμένουν ότι θα φανούν τα αμέσως επόμενα χρόνια
 - Επίταση των κοινωνικών ανισοτήτων.
 - Τάση εγκατάλειψης των περιουσιών και των δραστηριοτήτων τους, από τους ανθρώπους που καταστράφηκαν, ειδικά σε χωριά.
 - Η αγοραστική κίνηση σε άλλους κλάδους επηρεάστηκε έντονα μεν, αλλά μόνο προσωρινά

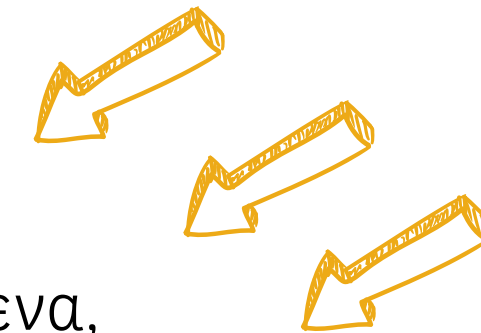
“Μπα, όχι, δεν άνοιξε συζήτηση [για την κλιματική κρίση και το παραγωγικό μοντέλο μετά τον Daniel]. Το μοντέλο είναι, όπως και σε όλους τους τομείς, αυτό που αφήνει κέρδος ρε παιδί μου. Αυτός θα ασχοληθεί με αυτό που του αφήνει κέρδος. [...] Να το πιάσουμε πρώτα από τη σκοπιά του καταναλωτή. Η κοινωνία, ας πούμε, φτωχύνει τα τελευταία χρόνια, δεν θα κοιτάξει ο άλλος να πάρει κάτι πιο ακριβό. Να τη βγάλει. Η μέση οικογένεια δεν θα κοιτάξει να πάρει βιολογικό γάλα, θα πάρει το πιο φθηνό γάλα. [...] Στο κομμάτι του παραγωγού πάλι κάπως το ίδιο αντιλαμβάνομαι. Ότι θα κοιτάξει ο άλλος να κάνει τη δουλειά. Και να είναι βιώσιμος. Δεν θα τον νοιάξει τώρα άμα... Θα πάρει και το φάρμακο που είναι παράνομο από πέρσι που δεν έχει έγκριση για φέτος, θα το ρίξει γιατί είναι πιο φθηνό. Αυτό θα κάνει. Δεν θα το νοιάξει τώρα άμα θα σκοτώσει τη μέλισσα. Η κουλτούρα που έχει επικρατήσει είναι «πώς να κάνω τη δουλειά μου όσο πιο φτηνά γίνεται;». Αυτή είναι η κουλτούρα που επικρατεί, αυτή αντιλαμβάνομαι εγώ τέλος πάντων.*

* Συνέντευξη με Ν7, 36 ετών, αγρότη.

Υπάρχει περιθώριο για βιώσιμο και πράσινο μετασχηματισμό της παραγωγής και της κατανάλωσης σε συνθήκες πληθωριστικών πιέσεων σε παραγωγούς και καταναλωτές;

- Το **κεντρικό κράτος** αντιμετωπίζεται γενικά πιο κριτικά σε σύγκριση με τους **οργανισμούς τοπικής και περιφερειακής αυτοδιοίκησης**.
- Ζήτημα οι περιορισμένες αρμοδιότητες των Δήμων και των Περιφερειών.
- Ωστόσο, παρά την κριτική τους, **ζητάνε περισσότερα και πιστεύουν ότι υπάρχει περιθώριο να γίνουν πράγματα** από τους δημόσιους θεσμούς. Ενδεικτικά:
 - μείωση του ΦΠΑ, ειδικά στην εστίαση,
 - δημιουργία προγραμμάτων με επιδότηση θέσεων εργασίας ή εξοπλισμού,
 - σχέδιο προσέλκυσης των νέων στην περιφέρεια,
 - υλοποίηση επιμορφωτικών δράσεων πάνω σε διάφορα επαγγελματικά αντικείμενα,
 - ενημερωτικά προγράμματα σε σχέση με τον τουρισμό, τον αγροτουρισμό κ.λπ., αλλά και
 - παρεμβάσεις στο θέμα των εισοδημάτων των επαγγελματιών, είτε με τη θέσπιση ενιαίων αμοιβών σε κάποια επαγγέλματα (π.χ. γιατρούς) είτε με τη δημιουργία μηχανισμών ώστε να προστατευτούν οι τιμές των αγροτικών προϊόντων από τις διεθνείς χρηματιστηριακές διακυμάνσεις κ.ά.

“ Το μόνο που βλέπω είναι ουσιαστικά κάθε φορά που το κράτος βλέπει ότι χάνει κόσμο, και ειδικά νεαρό κόσμο που φεύγει προς το εξωτερικό, το μόνο που κάνει είναι να δίνει στους νέους επαγγελματίες, έτσι μικρές βοήθειες. Από προγράμματα κυρίως από την Ευρωπαϊκή Ένωση. Σαν τυράκι, για να νομίσουμε ρε παιδί μου ότι κάτι γίνεται. Αλλά επί της ουσίας δεν... Ο νέος κόσμος δεν βοηθιέται έτσι. Για αυτό το λόγο και φεύγουνε πάρα πάρα πολλοί στο εξωτερικό.*

* Συνέντευξη με N8, 34 ετών, εργαζόμενο σε τεχνικό γραφείο με μπλοκάκι.

“ Βασικά δεν νομίζω ότι έχουμε πάρει κάποια βοήθεια ουσιαστικά από το κράτος. Εντάξει, για να μην είμαστε υπερβολικοί, στον covid πήραμε κάτι μειώσεις ενοικίου, αλλά πάλι, με κλειστό μαγαζί βάλουμε μισό νοίκι. Χωρίς να μπορούμε να δουλέψουμε, δίναμε το μισό νοίκι. Άμα το θεωρείς βοήθεια αυτό, πες το βοήθεια.*

* Συνέντευξη με N6, 32 ετών, μέλος ΚοινΣΕπ.

“ Το κράτος κάνει τα ελάχιστα δυνατά. [...] Εντάξει... Κάνουν για να πουν ότι κάνουν, νομίζω. Έτσι όπως τα έχω βρει εγώ. Μπορεί να έχω χάσει κάτι, το οποίο να μην το ξέρω. Στην Περιφέρεια γίνονται κάπως πιο πολλά πράγματα, κυρίως στο μετά [την παραγωγή]. Για την προώθηση και τα λοιπά. Εκθέσεις. Τώρα, εντάξει, δεν έχει να κάνει τόσο πολύ με τους νέους, αλλά κάνουν, ας πούμε τώρα υπάρχει μια συζήτηση για να κάνουνε δρόμο κρασιού στη Θεσσαλία. Το οποίο θα ήταν πολύ ωραίο άμα γίνει... Εντάξει. Τώρα από ό,τι βλέπω για νέους συγκεκριμένα, δύσκολα τα πράγματα. Στην περιφέρεια κάτι υπάρχει, ίσως βοηθάει και ότι είμαστε πλέον αρκετοί νέοι που το κυνηγάμε λίγο πιο πολύ.*

* Συνέντευξη με N11, 27 ετών, οινοποιό.

Συμπεράσματα και προτάσεις πολιτικής

Τα χαρακτηριστικά της περιοχής

- Ένα κατ' αρχήν σχετικά ευνοϊκό πλαίσιο για την ανάπτυξη επιχειρηματικής δραστηριότητας εκτός των δύο μητροπολιτικών αστικών περιοχών (Αττική και Θεσσαλονίκη), με όρους έκτασης, πληθυσμού και βασικών υποδομών
- Μια από τις οικονομικά ισχυρότερες περιοχές της Ελλάδας, αλλά και από εκείνες που επηρεάστηκαν λιγότερο έντονα από την κρίση της προηγούμενης δεκαετίας
- Κυριαρχία των micro επιχειρήσεων και ιδίως της αυτο-απασχόλησης χωρίς προσωπικό
- Μεγάλος αριθμός μονάδων αλλά με χαμηλά συγκριτικά επίπεδα απασχόλησης και κύκλου εργασιών
- Με κλαδικούς όρους, σχετικά μεγαλύτερη βαρύτητα έχει ο κλάδος της Γεωργίας, Δασοκομίας και Αλιείας (Α), αλλά και το Χονδρικό και Λιανικό Εμπόριο και η Επισκευή Οχημάτων (Ζ), καθώς και η Μεταποίηση (Γ)
- Χαμηλά ποσοστά ανεργίας, αλλά και υψηλό μερίδιο οικονομικά μη ενεργού πληθυσμού.
- Συνολικά η αυτοαπασχόληση έχει συγκριτικά μεγαλύτερη βαρύτητα σε σύγκριση με τη μισθωτή εργασία έναντι του εθνικού μέσου όρου
- Μέσο επίπεδο συνολικής καινοτομίας, κοντά στον εθνικό μέσο όρο για τους επιμέρους δείκτες και, συνήθως, ελαφρώς υπολειπόμενη αυτού

Συμπεράσματα

1ο συμπέρασμα:

Η περιοχή της Λάρισας, αν και περιοχή με αρκετή δυναμική και πολλά συγκριτικά πλεονεκτήματα βρίσκεται σε ένα σημείο καμπής:

- Επιπτώσεις φυσικών καταστροφών και οι συνέπειες της κλιματικής κρίσης ιδίως στην αγροδιατροφή
- Μεγάλοι μετασχηματισμοί (πράσινος και ψηφιακός) και αλλαγές στον παγκόσμιο καταμερισμό εργασίας

→ η τοπική οικονομία πρέπει να παρακολουθήσει τις εξελίξεις, να ενισχύσει τη βιωσιμότητα και την ανθεκτικότητά της και να μην επαναπαυθεί σε συγκριτικά πλεονεκτήματα προηγούμενων περιόδων

2ο συμπέρασμα:

Οι πολύ διαφορετικές πραγματικότητες που βιώνουν οι μεσαίες και μεγάλες επιχειρήσεις αφ' ενός και οι μικρές και micro επιχειρήσεις αφ' ετέρου

- Κίνδυνος μιας αυξανόμενης πόλωσης στην τοπική οικονομία → ανάγκη κατάλληλου σχεδιασμού που θα βοηθήσει αποτελεσματικά το σύνολο της τοπικής επιχειρηματικότητας, και ιδίως την μικρή και πολύ μικρή
- Τυχόν κρίση της μικρής επιχειρηματικότητας στην περιοχή, ενόψει της αυξημένης συγκριτικά βαρύτητάς της, θα σήμαινε όχι μόνο οικονομική αλλά και κοινωνική κρίση για την περιοχή συνολικά

3ο συμπέρασμα:

Το υπάρχον μοντέλο παραγωγής και κατανάλωσης δέχεται σημαντικές πιέσεις κυρίως λόγω του πληθωρισμού, τόσο σε επίπεδο κόστους παραγωγής όσο και σε επίπεδο διαθέσιμου εισοδήματος των καταναλωτών.

- Η πίεση γίνεται αισθητή όχι μόνο σε κλάδους που θα ανέμενε κανείς (π.χ. λιανεμπόριο), αλλά και σε κλάδους που δεν παρουσιάζουν μεγάλη διακύμανση στην κατανάλωση (π.χ. επιστημονικά επαγγέλματα).

4ο συμπέρασμα:

Το γεγονός ότι η δημόσια συζήτηση μετά τον Daniel εστιάστηκε στην αποκατάσταση των υποδομών και στην αποζημίωση των πληγέντων, χωρίς να αναδειχθούν τα ζητήματα της κλιματικής κρίσης και των άμεσων επιπτώσεών τους στην περιοχή, της βιωσιμότητας και ανθεκτικότητας του παραγωγικού μοντέλου ή του πράσινου μετασχηματισμού της τοπικής οικονομίας, δεν επέτρεψε να εξαχθούν ευρύτερα συμπεράσματα και να διαμορφωθεί μια συλλογική στρατηγική της τοπικής επιχειρηματικής κοινότητας για το μέλλον.

- Παρ' όλα αυτά, οι πλημμύρες του Daniel επηρέασαν σημαντικά, ιδίως συγκεκριμένα τμήματα ή κλάδους της περιοχής.
- Η ταχύτητα και η δυναμική της ανάκαμψης ήταν σημαντικά διαφορετική τόσο μεταξύ κλάδων, όσο και μεταξύ μικρών και μεγάλων επιχειρήσεων
- Όπως η πανδημία λειτούργησε ως καταλύτης -ενίοτε βίαιος- για τον ψηφιακό μετασχηματισμό πολλών επιχειρήσεων τόσο στην Ελλάδα όσο και διεθνώς, αντίστοιχα η εμπειρία του Daniel εισήγαγε νέες παραμέτρους στην τοπική επιχειρηματική δραστηριότητα, με χαρακτηριστικότερο παράδειγμα το ζήτημα της ασφάλισης των επιχειρήσεων, που κατέστη σε αρκετές περιπτώσεις υποχρεωτική βάσει της πρόσφατης νομοθεσίας.

Η νεανική επιχειρηματικότητα στη Λάρισα

- Οι νέοι/ες που δραστηριοποιούνται επιχειρηματικά είναι όχι μόνο λιγότεροι/ες σε σύγκριση με τους/τις μεγαλύτερους/ες, αλλά συνήθως αναπτύσσουν επιχειρηματική δραστηριότητα μικρότερης κλίμακας, σε επιχειρήσεις με απλούστερη νομική μορφή και δεν αναλαμβάνουν εκτελεστικούς/διαχειριστικούς ρόλους.
- Εκτός από την αντικειμενική επαγγελματική/επιχειρηματική πορεία των ανθρώπων στη διάρκεια της ζωής τους, αυτό εν μέρει είναι και αποτέλεσμα οικονομικών, διοικητικών αλλά και πολιτισμικών (π.χ. θέματα εμπιστοσύνης προς τη νέα γενιά) εμποδίων.
- Από τα προγράμματα νέας και νεανικής επιχειρηματικότητας της ΔΥΠΑ και τους/τις ωφελούμενους/ες στην Π.Ε. Λάρισας αναδεικνύεται επιπλέον η επίδραση του σχεδιασμού των προγραμμάτων στα χαρακτηριστικά των ωφελούμενων, η οποία μπορεί να είναι τόσο εκούσια όσο και ακούσια, όταν από τη δομή/τις προϋποθέσεις του προγράμματος αποκλείονται ή αποθαρρύνονται de facto κάποιες κατηγορίες

5ο συμπέρασμα:

Γενική απαισιοδοξία των νέων για την κατάσταση στη χώρα, πολύ περισσότερο των σχετικά μεγαλύτερων σε ηλικία (π.χ. άνω των 30 ετών):

- Δυσκολίες που αντιμετωπίζουν ως ελεύθεροι επαγγελματίες και επιχειρηματίες
- Αρνητική εικόνα που έχουν από τις προοπτικές της μισθωτής απασχόλησης.

Ως προς την τοπική οικονομία:

- κάποιοι/ες εκφράζονται θετικά για την πόλη της Λάρισας και διαπιστώνουν μία δυναμική,
- απαισιοδοξία ως προς τις προοπτικές επιμέρους κλάδων (π.χ. αγροτικές εκμεταλλεύσεις μικρής και μεσαίας κλίμακας, μαζική εστίαση)
- αμφιβολίες ως προς τη βιωσιμότητα του σημερινού παραγωγικού μοντέλου.

6ο συμπέρασμα:

Η πολύ διαφορετική πραγματικότητα που αντιμετωπίζουν οι νεότεροι/ες επαγγελματίες και επιχειρηματίες, τόσο γενικά όσο και στην περιοχή της Λάρισας οδηγεί σε πολύ διαφορετική κατανόηση των πραγμάτων και πολύ διαφορετική στάση σε μια σειρά ζητήματα.

- Οι διαφοροποιήσεις αυτές προκύπτουν από το διαφορετικό τεχνολογικό, κοινωνικό και οικονομικό πλαίσιο που αντιμετώπισαν κατά την είσοδό τους στον επιχειρηματικό/επαγγελματικό στίβο οι διαφορετικές γενιές.

7ο συμπέρασμα:

Η νέα γενιά επαγγελματιών/επιχειρηματιών αντιμετωπίζει ως επί το πλείστον μια σκληρή εργασιακή και οικονομική πραγματικότητα, ενώ θέτει και διαφορετικές προτεραιότητες (π.χ. προσωπική εκπλήρωση).

- Εκτεταμένη ετεροαπασχόληση των πτυχιούχων επαγγελματιών/επιχειρηματιών και μειούμενη σύνδεση των σπουδών με την απασχόληση/επιχειρηματική δραστηριότητα → και εκδοχές επιχειρηματικότητας ανάγκης
- Πολυαπασχόληση και συμπληρωματική οικονομική στήριξη από την οικογένεια → δύσκολη οικονομική πραγματικότητα - πρώτο ερωτηματικό η επιβίωση

8ο συμπέρασμα:

Μεγάλο τμήμα των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων που ανοίγουν νέοι άνθρωποι έχουν, στην καλύτερη περίπτωση, ως ορίζοντα την ατομική τους επιβίωση και δεν αποβλέπουν σε περαιτέρω μεγέθυνση και επέκταση.

- Αυτό φαίνεται π.χ. και από το γεγονός ότι η χρηματοδότηση δεν αποτελεί το πρώτο από τα προβλήματα που ανέκυψαν κατά τις συζητήσεις με νέους και νέες επαγγελματίες, γιατί οι προσδοκίες των νέων ως προς το θέμα αυτό είναι εξαιρετικά χαμηλές
- Πολύ λίγοι/ες έχουν προσπαθήσει ή σκοπεύουν να προσπαθήσουν να λάβουν τραπεζική χρηματοδότηση ή άλλη επιδότηση (π.χ. μέσω προγραμμάτων), αφ' ενός γιατί αποθαρρύνονται από τις προϋποθέσεις, αφ' ετέρου γιατί δεν έχουν σχέδια επιχειρηματικής ανάπτυξης αυτή τη στιγμή και φοβούνται το βάρος του δανεισμού.
- Πρόκειται για μία τάση που, αν επιβεβαιωθεί εμπειρικά και στο σύνολο του πληθυσμού των νέων επιχειρηματιών, ενδέχεται να έχει ευρύτερες συνέπειες για τη δυναμική της τοπικής οικονομίας.

9ο συμπέρασμα:

Ανάγκη ανάπτυξης συνολικότερων στρατηγικών στήριξης της νεανικής επιχειρηματικότητας, που να συνδυάζουν κατάλληλα χρηματοδοτικά εργαλεία με συνολικότερη πληροφόρηση και υποστήριξη.

- Πλαίσιο γενικευμένης ανασφάλειας που αντικατοπτρίζεται αφ' ενός σε πολύ βραχυπρόθεσμο επιχειρηματικό σχεδιασμό και αφ' ετέρου στην απουσία σχεδίων επιχειρηματικής επέκτασης
- Η έλλειψη χρηματοδότησης με όρους ευνοϊκούς, απλούς και σαφείς αναδεικνύεται ως ένα σημαντικό ζήτημα.
- Τα προγράμματα νέας επιχειρηματικότητας της ΔΥΠΑ έχουν θετικό αντίκτυπο αλλά σε μια πολύ συγκεκριμένη κατηγορία επιχειρήσεων (κυρίως αυτοαπασχόλησης χωρίς προσωπικό ή με πολύ μικρό προσωπικό στον τομέα των υπηρεσιών, σε κλάδους που δεν απαιτούν μεγάλη επένδυση/εξοπλισμό)
- Εκτός των χρηματοδοτικών εργαλείων, αναδεικνύεται και ένα μεγάλο έλλειμμα κατάλληλης ενημέρωσης και καθοδήγησης, που επίσης δρα αποθαρρυντικά.
- Πέραν της χρηματοδότησης, εξάλλου, ως άλλα εμπόδια και δυσκολίες στην επαγγελματική και επιχειρηματική δραστηριότητα, αναφέρονται από τους νέους και τις νέες ζητήματα εμπειρίας, διαχείρισης πελατών, άγχους, εργασιακού φόρτου, αλλά και προκαταλήψεων εναντίον των νέων επαγγελματιών – στοιχεία που αναδεικνύουν τη σημασία δράσεων υποστήριξης της νεανικής επιχειρηματικότητας μέσω δικτύων μάθησης, mentoring κ.λπ.

10ο συμπέρασμα:

Η επιχειρηματικότητα των νέων καθορίζεται από τα χαρακτηριστικά της γενιάς τους (π.χ. την εξοικείωσή τους με τις ψηφιακές τεχνολογίες, το υψηλότερο εκπαιδευτικό τους επίπεδο και τον αυξημένο κοσμοπολιτισμό τους, την έμφαση που δίνουν σε μεταϋλιστικές αξίες και ζητήματα ποιότητας ζωής κ.λπ.), κάτι που οδηγεί στη διαμόρφωση ενός διαφορετικού μοντέλου επιχειρηματία

- Οι διαφορές εντοπίζονται στο πώς διαθέτουν και προωθούν το προϊόν τους και στη σημασία που έχει το marketing, ειδικά μέσω των social media, στην αξιοποίηση τεχνολογικών εργαλείων, στη διαφορετική αντίληψη για τον ρόλο τους και τις σχέσεις με τους πελάτες του, στη σημασία που αποδίδουν στον προσωπικό χρόνο και στην ισορροπία προσωπικής και επαγγελματικής ζωής, αλλά και στο πώς τοποθετούνται απέναντι στη σημερινή γενικευμένη αβεβαιότητα.

11ο συμπέρασμα:

Ενώ το μεγαλύτερο τμήμα των νέων εκφράζεται επί της αρχής θετικά για τη συνεταιριστική ιδέα, εμφανίζονται επιφυλακτικοί/ές για το αν και πώς θα μπορούσε να λειτουργήσει στην πράξη.

- Αρνητική εικόνα που έχει εμπεδωθεί από προηγούμενες χρονικές περιόδους για τους συνεταιρισμούς + αβεβαιότητα και επιφυλακτικότητα στο να επενδύσουν μακροπρόθεσμα, κάτι αναγκαίο σε πιο συλλογικά εγχειρήματα

Πρώθηση της συμπεριληπτικής επιχειρηματικότητας

- Φαίνεται ότι προχωρά στην περιοχή και γενικά και σε ό,τι αφορά τους νέους και τις νέες ειδικότερα
- Θετικά παραδείγματα: παραμένουν ακόμη σχετικά μεμονωμένα και υπάρχουν πολλά να γίνουν στον τομέα αυτό (π.χ. ως προς τις δομές φροντίδας, που θα προωθήσουν έμπρακτα την έμφυλη ισότητα)
- Από τα θετικά παραδείγματα εξάγονται ορισμένα πολύ σημαντικά συμπεράσματα, όπως:
 - ο καθοριστικός ρόλος του δημόσιου Πανεπιστημίου,
 - η σημασία θεσμών όπως η υποστηριζόμενη εκπαίδευση, εργασία και επιχειρηματικότητα, αλλά και
 - οι τεράστιες δυνατότητες που υπάρχουν για πραγματική και ισότιμη ένταξη ατόμων με διάφορους παράγοντες ευαλωτότητας, όπως η αναπηρία, αλλά και η μεταναστευτική καταγωγή, το φύλο κ.λπ., στην οικονομική ζωή.

Ο ρόλος των τοπικών φορέων

- Μεγάλη και δραστήρια **κοινωνία των πολιτών** παράλληλα με ένα **πλήθος τοπικών θεσμών είτε δημόσιων** (π.χ. Περιφέρεια Θεσσαλίας, Δήμος Λαρισαίων, Συμβούλιο Νεολαίας Δήμου Λαρισαίων, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, ΔΥΠΑ κ.ά.) **είτε συνδικαλιστικών** (π.χ. ΣΘΕΒ, Επιμελητήριο, ΟΕΒΕ, Εμπορικός Σύλλογος, σύλλογοι επιστημόνων κ.ά.) **είτε και αμιγώς ιδιωτικών** (όπως π.χ. το Πάρκο Καινοτομίας Joist, αλλά και εταιρίες και επαγγελματίες που δραστηριοποιούνται στον τομέα της επιχειρηματικότητας κ.λπ.)
- Σχετικά **καλό επίπεδο επικοινωνίας και συνεργασίας** μεταξύ των φορέων
- Βοηθάει το μικρό μέγεθος της περιοχής, που διευκολύνει και τις άμεσες διαπροσωπικές επαφές, είναι όμως και αποτέλεσμα στρατηγικών θεσμικών επιλογών σε πολλές περιπτώσεις, **όπως π.χ. η σύμπραξη μεταξύ της Περιφέρειας και του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας, η κοινή διοργάνωση θεσμών όπως οι Ημέρες Καριέρας Κ.Ο.Κ.**
- Η τοπική και κυρίως η **περιφερειακή αυτοδιοίκηση** προσανατολίζεται στη στήριξη της τοπικής ανάπτυξης και επιχειρηματικότητας, αναπτύσσοντας στην κατεύθυνση αυτή τη **Στρατηγική της Έξυπνης Εξειδίκευσης** με έμφαση σε συγκεκριμένους τομείς και σχεδιάζοντας και υλοποιώντας συγκεκριμένα προγράμματα για τον σκοπό αυτό
- Επίσης σημαντικές είναι και περισσότερο στοχευμένες πρωτοβουλίες, κυρίως **σε δημοτικό επίπεδο**, όπως οι αστικές αναπλάσεις (π.χ. η δημιουργία του Open Mall).
- Η **ανάληψη του θεσμού της Εθνικής Πρωτεύουσας Νεολαίας για το 2025** μπορεί να συμβάλει στην ανάδειξη των ζητημάτων που απασχολούν τη νεολαία της περιοχής, και ιδίως του ζητήματος της εργασίας και της επιχειρηματικής δραστηριότητας των νέων ανθρώπων.

1. Υποδομές της περιοχής

- Κατάρτιση στρατηγικής για την αντιμετώπιση των επιπτώσεων από τη γήρανση του πληθυσμού της περιοχής.
- Η διαμόρφωση μιας σύγχρονης, βιώσιμης, αλλά και κοινωνικά δίκαιης, με όρους πρόσβασης και κόστους, πολιτικής διαχείρισης του νερού στην περιοχή.
- Η αντιμετώπιση των μεγάλων προβλημάτων της σιδηροδρομικής υποδομής στην περιοχή και η προαγωγή του σιδηροδρόμου τόσο στις συγκοινωνίες όσο και στις μεταφορές, ως ενός από τα κατεξοχήν οικονομικά, αποτελεσματικά και φιλικά προς το περιβάλλον μέσα.

- Μέτρα για την αντιμετώπιση του υψηλού κόστους ζωής
- Παρεμβάσεις στην αγορά εργασίας για την αντιμετώπιση της επισφάλειας και για την αύξηση του επιπέδου των μισθών
- Αποτελεσματικές δημόσιες πολιτικές για την προστασία του δικαιώματος στη στέγη κ.ο.κ.

2. Εθνικού επιπέδου πολιτικές για τη γενικότερη βελτίωση του οικονομικού κλίματος και την αντιμετώπιση πιεστικών κοινωνικών προβλημάτων

3. Κεντρικές πολιτικές παρεμβάσεις στο οικονομικό πεδίο που επηρεάζουν άμεσα την επιχειρηματικότητα εν γένει

- Μείωση της επιβάρυνσης από έμμεσους φόρους - Επανεξέταση του καθεστώτος και κυρίως των συντελεστών του ΦΠΑ, τουλάχιστον σε ορισμένους κλάδους.
- Παρεμβάσεις στην κατεύθυνση της ενίσχυσης των εισοδημάτων. Αυτό αφορά τόσο γενικά το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών, ώστε να τονωθεί η ζήτηση στην αγορά, όσο και ειδικότερα το εισόδημα των ίδιων των επαγγελματιών και επιχειρηματιών. Ενδεικτικά, παρεμβάσεις όπως ο καθορισμός των αμοιβών σε συγκεκριμένους κλάδους (π.χ. γιατροί) αλλά και παρεμβάσεις που θα μπορούσαν να περιορίσουν την αβεβαιότητα και τις ακραίες διακυμάνσεις στις τιμές των αγροτικών προϊόντων.
- Παρεμβάσεις στο σκέλος του κόστους της παραγωγής (έλεγχος του κόστους των πρώτων υλών, παρεμβάσεις στην αγορά ενέργειας για αποκλιμάκωση των τιμών κ.λπ.)

Προτάσεις πολιτικής

- Τοπικά προσαρμοσμένες πολιτικές, με έμφαση στις συνέργειες και στη συμπληρωματικότητα των δράσεων. Π.χ. διαχείριση υπολειμμάτων αναπτυγμένων κλάδων στην περιοχή (π.χ. καφέ) ή παραγωγή πρώτων υλών για τις κατασκευές μέσω ανακύκλωσης
- Διάγνωση των τοπικών αναγκών και δυνατοτήτων, ώστε να στηρίζεται και η δημιουργία νέων επιχειρήσεων
- Θεσμική συγκρότηση του οικοσυστήματος με κεντρικό ρόλο της Περιφέρειας και εμπλοκή όλων των φορέων
- Αποτελεσματικότερη διασύνδεση μεταξύ του Πανεπιστημίου και της επιχειρηματικής κοινότητας, και ιδίως των μικρών επιχειρήσεων
- Ρόλος φορέων όπως το ΙΜΕ/ΓΣΕΒΕΕ, το ΙΝΕΜΥ/ΕΣΕΕ κ.ά.στη διαμεσολάβηση μεταξύ Πανεπιστημίων και Ερευνητικών Κέντρων και επιχειρήσεων
- Διευκόλυνση της τεχνολογικής αναβάθμισης των τοπικών επιχειρήσεων μέσα από εργαλεία και διαδικασίες του ανοιχτού βιομηχανικού σχεδιασμού και της οριζόντιας διομότιμης (P2P) παραγωγής

4. Εθνικός και κυρίως περιφερειακός αναπτυξιακός σχεδιασμός

5. Στοχευμένες ανάγκες της νεανικής επιχειρηματικότητας

- Άρση των εμποδίων πρόσβασης σε τραπεζικό δανεισμό, μέσω ειδικών εργαλείων (εγγυήσεων κ.λπ.), αλλά κυρίως μέσω της Ελληνικής Αναπτυξιακής Τράπεζας και των Συνεταιριστικών Τραπεζών.
 - Αναβάθμιση των προγραμμάτων επιδότησης, ώστε αυτά να είναι σε θέση να καλύπτουν τις διαφοροποιημένες ανάγκες επιχειρήσεων που προέρχονται από διαφορετικούς κλάδους και απλοποίηση των όρων και των διαδικασιών. Σύζευξη δράσεων επιδότησης με δράσεις πληροφόρησης, συμβουλευτικής και mentoring.
 - Ίδρυση μιας δημόσιας δομής για την πληροφόρηση/συμβουλευτική νέων επιχειρηματιών, αλλά και για την αποτελεσματική διασύνδεσή τους είτε οριζόντια είτε με φορείς παραγωγής καινοτομίας κ.λπ.
- Περαιτέρω ενίσχυση των startups, στήριξη των επιχειρηματικών σχεδίων που βγαίνουν μέσα από τα πανεπιστήμια με χρηματοδότηση, ανάπτυξη πρωτοβουλιών όπως hackathons
 - Πρωτοβουλίες για την πρόσβαση σε προσιτή επαγγελματική στέγη, είτε μέσω δράσεων συγκράτησης των ενοικίων των επαγγελματικών χώρων είτε μέσω πρωτοβουλιών παροχής δωρεάν ή εξαιρετικά οικονομικής επαγγελματικής στέγης (ατομικού ή κοινόχρηστου/συνεργατικού χαρακτήρα) π.χ. σε διαθέσιμα δημοτικά ακίνητα για νέους/νέες επαγγελματίες και επιχειρηματίες
 - Προγράμματα ενίσχυσης της εξωστρέφειας των νέων επιχειρηματιών και μεταφοράς καλών πρακτικών από το εξωτερικό, όπως π.χ. μέσω της πραγματοποίησης οργανωμένων επισκέψεων εκπαιδευτικού χαρακτήρα και ανταλλαγής εμπειρίας

6. Συμπεριληπτική επιχειρηματικότητα

- Επιχειρηματικότητα των νέων γυναικών:
 - αποτελεσματικές δημόσιες πολιτικές στο χώρο της φροντίδας (παιδιών, ηλικιωμένων κ.λπ.)
 - πολιτικές και πρωτοβουλίες για την καταπολέμηση των έμφυλων στερεοτύπων
- Δημιουργία εξειδικευμένων προγραμμάτων προαγωγής της επιχειρηματικότητας των νέων μεταναστευτικής καταγωγής που ζουν στην Ελλάδα
- Επιχειρηματικότητα των νέων με αναπηρία:
 - άρση των ανισοτήτων ως προς μια σειρά ζητήματα (με κυρίαρχη την πρόσβαση στην εκπαίδευση όλων των κατηγοριών και βαθμίδων)
 - ειδικά προγράμματα επιδότησης
 - στήριξη και προαγωγή του θεσμού της υποστηριζόμενης εργασίας, καθώς και επέκτασή του στο πεδίο της υποστηριζόμενης επιχειρηματικότητας

- Αναβάθμιση της διαβούλευσης και της συμμετοχής των τοπικών φορέων και των ενδιαφερομένων σε σημαντικές παραμέτρους του περιφερειακού και τοπικού σχεδιασμού, ώστε αυτή αφενός να είναι πιο ουσιαστική και αφετέρου να αφορά εξίσου μεγάλες και μικρές, καθιερωμένες ή νέες επιχειρήσεις.
- Μεγαλύτερη συνοχή και συνέχεια στις δράσεις που αναπτύσσονται
- Η ανάδειξη της Λάρισας σε Εθνική Πρωτεύουσα Νεολαίας θα πρέπει να αποτελέσει μία ευκαιρία για την πόλη και ευρύτερα για την περιοχή και τους φορείς της να δει τι κάνουν και άλλες εθνικές πρωτεύουσες στην Ευρώπη και να αντλήσει καλές πρακτικές σε μια σειρά από προβλήματα και προκλήσεις με κοινά χαρακτηριστικά.

7. Λειτουργία των τοπικών θεσμών και χαρακτηριστικά των δημόσιων πολιτικών

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2021 – 2027
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ